

RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 39 (21).**

1921 a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Juhatuse teadaanne Riigikogu Kommunistlike Tööliste-rühma küsimise kohta. — 3. Riigikogu II istungjärgu lõpetamise küsimus. — 4. Riigikogu otsus Wabariigi Walitsuse poolt wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a põhjal Riigikogu kodukorra maksimahakkamiseni wastuwõetud seaduste ja määruste kinnitamise kohta. — 5. Rahaasjanduse komisjoni ja majandusnõukogu täiendawad walimised. — 6. Õpetajate palgaseadus. Redaktsioon. — Wastu wõetud. — 7. Seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina- ning piiritusmüügi kohta. Redaktsioon. — Wastu wõetud. — 8. Täiendaw seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina- ning piiritusmüügi kohta. Redaktsioon. — Wastu wõetud. — 9. Seadus põllutööliste tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/1922 põllutööaasta peale — III lugemisel. — 10. Riigikogu Juhatuse erakorraline teadaanne rkl. M. Haus'i asjus. — 11. Riigikogu otsus M. Haus'i wabastamise kohta. — 12. Koosoleku lõpetamine.

Riigikogu koosolek 13. mail 1921 a. kell 5 p. 1. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 75 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees

K. Wirma.

Sekretääri kohal abisekretäär

J. Bergman.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja abiesi-
täiendamine. mees K. Wirma: Tä-
nane päewakord on Riigi-
kogu enese poolt kindlaks määratud. Kas
soowitakse päewakorra kohta ettepanekuid
teha?

Rkl. A. Schulbach (töer.): Eil-
sel koosolekul wõttis Riigikogu põllutöö-
liste palgaseaduse 1921/1922 aasta peale
II lugemisel wastu. Täna on see seadus
III lugemisel ja asub päewakorras 9-da
punktina. Ma teen ettepaneku teda ette-
poole nihutada, nimelt 4. päewakorra-punk-
tiks wõtta.

Rkl. E. Martinson (sd.): Ma teen
ettepaneku esimese punkti all päewakorda
wõtta komisjoni täiendawad walimised.

Rkl. A. Tupits (põl.-k.): Tänase ju-
hatuse koosoleku otsuse põhjal teen ma ette-
paneku: päewakorra esimeseks punktiks
wõtta Riigikogu istungjärgu waheajamäära-
mise küsimus ja teiseks punktiks — seadus
Wabariigi Walitsuse poolt wabariigi walit-
semise ajutise korra § 12-a põhjal maksmä-
pandud seaduste ja määruste kinnitatuks
tunnistamise kohta.

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma teen
ettepaneku tänasesse päewakorda wõtta
Kommunistlike Tööliisterühma juhatusesele

äraantud arupärimise kommunistlike rühma
sekretääri peksmise asjus, sellepärast et,
nagu meil nüüd selgunud on, wõidakse nii-
eugustel peksmistel nii kaugele minna, et
seda inimesetapmiseks wõib nimetada, ja
sellepärast teen ma ettepaneku seda aru-
pärimist täna päewakorda wõtta.

Juhataja K. Wirma: Ettepane-
kute asjus sõna ei soowita. Sisse on järg-
mised ettepanekud tulnud: 1) rhs. Schul-
bach'i poolt — praegune 9. päewakorra-
punkt wõtta 4. punktiks; 2) rhs. Martinson'i
poolt — tänasesse päewakorda wõtta kom-
isjoni täiendawad walimised; 3) herra
Tupits'i poolt — wõtta päewakorda Riigi-
kogu istungjärgu waheaja määramise küsi-
mus; seadus Wabariigi Walitsuse poolt § 12-a
põhjal maksmäpandud seaduste kinnitamise
kohta — I lugemisel ja 4) rhs. Allikso poolt
— wõtta päewakorda arupärimine Kommu-
nistlike Tööliste Partei sekretääri peksmise
asjus. Enam sõnasoowijaid ei ole. Ma asun
hääletamisele. Kõige pealt panen need
ettepanekud hääletamisele, milledega päe-
wakorda soowitakse täiendada ja siis ette-
panekud päewakorra järjekorra kohta.
Täiendaw ettepanek on kõige pealt rhs. Mar-
tinson'i poolt tehtud — wõtta päewakorda
komisjoni täiendawad walimised. Kes
on selle ettepaneku wastuwõtmise poolt?
Kes wastu? Wastu ei ole keegi. See
ettepanek on wastu wõetud. Rhs.
Tupits'i poolt on ettepanek tehtud päewa-
korda wõtta Riigikogu istungjärgu waheaja
küsimus. Palun neid, kes selle poolt on, et
see küsimus saaks päewakorda wõetud,
käed üles tõsta. Kes wastu? Wähemus on
wastu — sellega on otsustatud
seda küsimust päewakorda wõtta.
Siis on weel ettepanek tehtud päewa-
korda wõtta seadus wabariigi walitsemise
ajutise korra § 12-a põhjal maksmäpandud

seaduste ja määruste kinnitatuks tunnistamise kohta. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? Üksikud on vastu, — sellega on otsustatud see ettepanek päewakorda wõtta. Lõpuks palun neid, kes rhs Allikso ettepaneku poolt on, et arupärimist päewakorda wõtta, käed üles tõsta. Kes vastu? Enamus on vastu. Sellega on otsustatud seda arupärimist tänasesse päewakorda mitte wõtta. Siis on ettepanek tehtud rhs. Martinson'i poolt, et komisjoni täiendawad walimised wõtta I. päewakorra-punktiks ja rhs. Tupits'i poolt tehtud ettepanek waheaja küsimust wõtta ka I. päewakorra-punktiks. Wahest ehk lepiwad nimetatud rahwasaadikud omawahel päewakorra-punktide wahetamise suhtes kokku. (Rkl. A. Tupits ja rkl. E. Martinson otsustawad komisjoni täiendawaid walimisi III. päewakorra-punkti alla paigutada.) Tänapäewakord oleks siis järgmine:

I. päewakorra-punkt on Riigikogu istungjärgu waheaja küsimus;

II. päewakorra-punkt — Wabariigi Walitsuse poolt § 12-a põhjal maksmapandud seaduste kinnitamise küsimus;

III. päewakorra-punkt on komisjoni täiendawad walimised; siis järgneksid redaktsiooni komisjoni ettepanekud ja siis rhs. Schulbach'i ettepanek, mis IX päewakorra-punkti all trükitud ja nimelt: seadus põllutöölaliste tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/1922 põllutööaasta peale — III lugemisel.

Palun neid, kes selle poolt on, et rhs. Schulbach'i ettepanek kohe peale redaktsiooni komisjoni ettepanekuid wõtta, käed üles tõsta. Kes vastu? Wastu ei olda, — sellega on siis ettekantud päewakord kindlaks määratud.

2. Juhatuse teadaanne Komunistlike Töölisterühma küsimise kohta.

Enne kui päewakorra juure üle minna on juhatusel teatada, et Riigikogu Komunistlike Töölisterühma poolt on Riigikogule tulnud küsimine sisse „Kaitsepolitsei poolt „Rooma“ hotellis mingisuguste wahetuhtumiste asjus.“ Riigikogu Juhatus on leidnud, et kodukorra § 95 põhjal sellele küsimisele niisugusel kujul käiku anda ei saa. — Riigikogu läheb I. päewakorra-punkti juure.

3. Riigikogu II istungjärgu lõpetamise küsimus.

Rkl. A. Tupits (põl.-k.): Austatud Riigikogu liikmed! Wanematekogu on 10 häälega 3 vastu otsustanud pärast tänast Riigikogu koosolekut istungite waheajaga määrata ja Riigikogu kokkukutsumist juhatause hooleks anda, kuna aga waheajal rahaasjanduse komisjon, väliskomisjon, riigikaitse komisjon ja üüriseaduse komisjon tööd edasi jätkawad. Sel põhjal teema järgmise ettepaneku Riigikogule wastu wõtmiseks:

„Riigikogu otsustab peale tänase koosoleku lõppu käesolewale istungjärgule waheaja teha ja Riigikogu kokkukutsumist järgmiseks istungjärguks juhatause hooleks jätta.

Ühes sellega otsustab Riigikogu eelseiswal istungjärgu waheajal rahaasjanduse, välisasjade, riigikaitse ja üüriseaduse komisjonidele õiguse jätta töötada.“

Rkl. J. Piiskar (is.): Täna on päewakorras III lugemisel seadus põllutöölaliste tööaja ja palgatingimiste kohta, mille kohta kõik rühmad on rõhutanud, et ta kiire on. Kuid nüüd tuleb wälja, et see seaduseelnõu, ehk ta küll wiimases järgus on, jällegi vastu wõtmata wõib jääda. Mina juhiksin tähelepanu selle peale, et vähemalt poolikudki seadused enne waheajaga otsustatud saaksid ja sellepärast on meie rühm waheaja vastu.

Rkl. K. Ast (ed.): Meie rühm on selle küsimuse läbi kaalunud ja otsusele jõudnud, et meie praegu waheajaga mitte teha ei saa. Et küsimus ise on juba tegelikult wanematekogu poolt otsustatud, siis tuleb järeldada, et Riigikogu täna tingimata otsustab puhkusele minna. Meie rühm on puhkeaja vastu järgmistel põhjustel: lugu seisab nimelt selles, et Riigikogu enne ei peaks mitte puhkusele minema, kui ta läbi on waadanud mõned kiire iseloomuga seaduseelnõud, nagu seadus põllutöölaliste tööaja ja palga asjus, mis täna III lugemisel on. Peale selle on veel seaduseelnõusid, mis Riigikogu päewakorras veel ei ole olnud, nagu kohtunikkude palgaseadus, koolinõunikude palgaseadus jne. Kui need seadused jääksid vastu wõtmata, siis paneb Riigikogu Wabariigi Walitsusele kohustuse peale neid § 12-a põhjal maksta panna. Meie seda seisukohta ei toeta, et walitsusele sarnaseid kohuseid otsekohe peale sunnitaks ja teiseks ei ole see mitte õigustatud, sest et need seaduseelnõud, mida Riigikogu III lugemisel läbi waadanud, on alati parandatud

ja sellepärast peab arwama, et ka need seaduseelnõud peale Riigikogus kolmekordset lugemist parandatud saavad.

Meie arwates oleks otstarbekohasem teha Riigikogu waheaega siis, kui eelarwe-komisjon juba oma töö teinud on. Iseenesest ei takista Riigikogu edasitöötamine eelarwe-komisjoni tööd mitte. Komisjoni koosolekuid wõiks korraldada nii, et nad 6 kord nädalas on, see tähendab igal tööpäewal, alates hommikust kuni lõunani. Pärast lõunat wõiks kolm kord nädalas Riigikogu koosolek olla ja neljapäewal ennelõunane koosoleks jääks ära, ning arupärimised tuleksid neljapäewa õhtusel koosolekul arutusele. Sarnane töö oleks ka selles mõttes parem, et Riigikogu liigetel lootus oleks tööpoolest suwel puhata. Kui aga nüüd puhkusele minnakse, siis ei saaks need üleüldse puhata, kes eelarwe-komisjonis tegewad on, samuti jääks ka nende puhkus, kes nüüd koju sõidawad, lühikeseks. Kui aga eelarwe wastu on wõetud ja hädalisemad seadused läbi waadatud, siis wõib Riigikogu omale puhkuse teha loodetawasti juulikuu keskel; see ongi just kõigepalawamal ajal. Minu arwates oleks see igawiisi otstarbekohasem. Kõigepealt ja peaasjalikult waidleme meie praeguse waheaja tegemise wastu sellepärast, et Wabariigi Walitsusele antakse wabad käed § 12-a. tarwitamise suhtes, ja meie arwates ei jäta walitsus seda õigust kasutamata, sest meie mäletame weel wiimasest Riigikogu istungjärgu waheajast, et walitsus seda paragrahwi kasutades 1 miljardi paberraha wälja andis.

Juhataja K. Wirma: Enne kui päewakorras edasi minna, juhin ma Riigikogu liigete tähepanu kodukorra § 47 peale kus öeldud, et iga esitise kohta otsustab Riigikogu kõige pealt, kas seda kohe arutusele wõtta ehk komisjoni anda. Sellekohaseid ettepanekuid kumbagi kõneleja poolt tehtud ei ole ja ma palun siis wastawaid ettepanekuid teha, siis saan ma ka anda sõna edasi selle küsimuse kohta. (Rkl. M. Bleiman kohalt: Üleüldisesse komisjoni anda.) (Rkl. A. Tupits: Ma palun sõna.)

Rkl. A. Tupits (põl.-k.): Ma teen ettepaneku oma esitist otsekohe arutuse alla wõtta, ehk küll faktiliselt seda on juba arutatud.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Tupits on ettepaneku teinud selle esitise arutamisele üle minna. Muid ettepanekuid ei ole; panen tehtud ettepaneku hääletamisele.

(Hääletatakse.) Mõne üksiku hääle wastuseisemisel on otsustatud selle esitise arutamisele üle minna.

Rkl. J. Allikso (kom.): Kommunistlise Tööliisterühma nimel teatan, et meie selle puhkuselemineku wastu ega poolt hääletamisest osa ei wõta ja oma hääled sellepärast andmata jätame, et meil — töörahwal ja laiemal rahwaklassil täitsa ükskõik on, kas see kurnajatekogu siin töötab wõi mitte, kas töötab Wabariigi Walitsus wõi mitte. (Sõna „kurnajatekogu“ juures üleüldine müra.)

Juhataja K. Wirma: Ma palun Riigikogu liikmeid rahule jääda, et ma kuuleks, mis kõneleja räägib.

Rkl. J. Allikso (kom.): Sellepärast siis jätame meie oma hääled andmata ja awaldame sellega protesti kurnajatekogu tegewuse wastu, kes töörahwa piinamise ja peksmise sellega heaks kiidab, et ta selles suhtes ettepanud arupärimise tagasi lükkas. Teie tarwitate wägiwalda ja selle wastu protesteerime meie.

Rkl. J. Laidoner (põl.-k.): Austatud Riigikogu liikmed! Herra Ast toonitas siin, et tema oma rühma nimel waheaja tegemise wastu on peaasjalikult sellepärast, et sellega jälle walitsusele antakse wõimalus ja sunnitakse teda mõnda seadust § 12-a põhjal maksuma panema. Meie rühm on sootuks teisel seisukohal selles asjas. Praegu on meil ees üks suurem meie ülesanne, riigi eelarwe rutuline läbiwaatamine. Meie peame seda tähtsamaks, kui mõnda § 12-a põhjal wäljaantud seadust, sellepärast, et kui riigil eelarwet ei ole, siis faktiliselt walitsetakse terwet riiki § 12-a põhjal. Kui nüüd wõrrelda neid seadusi, mis Riigikogu istungjärgu waheajal Wabariigi Walitsus ehk maksuma paneb § 12-a põhjal ja riigi eelarwet, millel suur üleriikline tähtsus, siis on ju ometi igalühel arusaadaw, et riigi eelarwe mitu korda tähtsam on, kui kõik need wäljaantawad seadused. Kui meie eelarwe arutamist pikendame, siis läheb jällegi mitu kuud enne, kui eelarwe wastu saab wõetud, ja siis ei ole ta jällegi enam eelarwe, waid järelarwe, mingisugune aruanne walitsuse kuludest ja tuludest. Et nüwiisi riiki walitseda ei saa, on arusaadaw. Sellelt aluselt wälja minnes loebki Põllumeeste rühm tähtsamaks praegu waheaga määrata, aga mitte puhkusele minna, et wõimalust anda eelarwe-komisjonile, kus praegu $\frac{1}{2}$ Riigikogu liikmeid töötab, eelarwet läbi waadata, läbi arutada, ja wõi-

malikult ruttu temaga esineda Riigikogule. Herra Allikso kõne kohta eraldi tahtsin tähendada, et tema wanematekogus waheajamääramise wastu mitte ei hääletanud, kuna ta nüüd siin hoopis teist räägib.

Juhataja K. Wirma: Rahwasaadik Tupits'i ettepaneku ettelugemist ei nõuta, panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Häälte äralugemist ei nõuta. (Rkl. O. Strandman kohalt: Seal on ju weel komisjonidest jutt.) See on seal kõik korraga juba ära öeldud. Sellega on see päewakorra-punkt läbi. Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juure.

4. Seadus Wabariigi Walitsuse poolt wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a põhjal maksmapandud seaduste ja määruste kinnitatuks tunnistamise kohta.

Üleüldise komisjoni aruandja A. Anderkopp: Omal ajal tunnistas wanematekogu niisugust otsust Riigikogu poolt wastuwõetawaks pidada, mille põhjal wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadused ja määrused kinnitatud saaks, kui neid senni muutnud ei ole Riigikogu. Sisuliselt oli asi sellekohase seaduseelnõu ettepanekuks üleüldises komisjonis, kus lugupeetud Riigikogu liikmed ka esitatud on, ja ma ühtlasi pean tarwiliseks tähendada, et komisjoni enamus tarwilikuks pidas seda otsust Riigikogult nõutada seaduse kujul. Wahepeal on aga tänasel wanematekogu koosolekul wanematekogu enamus otsusele tulnud, et meil nendele otsustele mitte tarwis pole anda seaduse kuju, ja et wõimalik on nende kinnitamise korda teisiti ette ära näha, et nad kinnitatuks tunnistatakse mitte iseäralise seadusega, waid Riigikogu otsusega ühekordsel arutamisel. Ei ole mitte tarwis nende seaduste kinnitamise seaduseelnõu III lugemisel arutada, waid teda wastu wõtta ühel lugemisel.

Rkl. O. Strandman (töer.): Ma saan aru, et selle küsimuse üle palju wõib waielda, kuidas neid § 12-a põhjal väljaantud seadusi kinnitada, kas seadusandlises korras, wõi Riigikogu ühekordse otsusega. Ma pean tähendama, et Riigikogu oma kodukorras on maksma pannud korra, et need seadused kinnitatakse ja lükatakse tagasi ühekordse arutamise järele. Kodukord ei maksa endiste seaduste kohta. Oli arwamine, et need tulewad kinnitada wõi tagasi

lükata kolmekordsel lugemisel, aga waheajal on Riigikogu teisele arwamisele tulnud, sest adwokaatide maksuseaduse lükkas Riigikogu ümber ühel lugemisel, aga mitte 3 lugemisel. Kui Riigikogu tahab järjekindel olla, siis ei saa tema täna nõuda, et praegune seadus kolmele lugemisele tuleks, waid peaks teda pidama esitiseks ja otsustama I lugemisel.

Rkl. A. Palwadre (sd.): See, mis herra Strandman ette tõi, on õigem, kui see, mis aruandja poolt komisjoni nimel ette on kantud. Seadused, mis § 12-a põhjal wastu wõetud, tulewad kinnitada ehk tagasi lükata. Riigikogu kodukorras ettenähtud kinnitamise wõi kinnitamata jätmise kord ei ole mitte juhusliselt wastu wõetud, waid teatawail juriidilistel kaalumistel ja need-samad kaalumised § 12-a põhjal väljaantud seaduste kohta peaksid praegu ka olema mõõduandwad ja peaks tingimata asutama seisukohale, et kõik § 12-a põhjal väljaantud seadused ühekordsel lugemisel wastu wõetaks. Seletuskiri, mis käesolewa seaduse juure on lisatud komisjoni poolt, ei käsita mitte kõike seda materjaali, mis Riigikogul peaks ees olema selle küsimuse otsustamiseks. Aruandja tähendas, et kõik on seletuskirjaga tuttawad ja neid motiive, mis selle seaduse tarwilikuks teewad, ei ole tarwiski ette kanda. Kuid siin on motiive, mis tõepoolest nii nõrgad on, et tuleks isegi imestada, et need üleüldise komisjoni nimel ette on toodud. Muuseas on ette toodud, et Wabariigi Walitsuse seadusandlises ajaloos on juba olemas pretsedent, kus ühe seadusega on maksma pandud terwe rida teisi seadusi, tuletatakse meele esimest seadusandlikku akti ajutise walitsuse poolt, kus ühe määrusega pandi maksma endised Wene seadused nii palju, kui nad oluliselt muutunud ei ole. Ometi nende kahe asja wahel on lõpmata suur wahe. Kui tekib uus riik ja tunnistatakse makswaks endised seadused, mis makswad olid selles riigis, millest wälja wõrsus uus riik, — siis on tegemist iseenesest mõistetawa asjaga. Need seadused peawad maksma senni, kui uusi korraldusi ei ole loodud. Teine asi on § 12-a põhjal maksmapandud seadused, kus räägitakse, et selle paragrahwi põhjal wastuwõetud seadused tulewad Riigikogu poolt kinnitada. Siin on lõpmata suur wahe ja neid kahte asja ära segada ei saa. Kui seda komisjoni nimel on toodud motiiviks, siis peab kahetsema, et komisjon teiste põhjuste mõjul nende hulka ka sarnaseid motiive on wõtnud.

Teine asi, mis tuleks arwesse wõtta, on see, et selles wäikses nelja ja poolrealises seaduses ei ole sugugi üles loetud, missugused § 12-a põhjal antud seadused makswaks tunnistatakse. Seletuskirjas on öeldud, et selle seaduse alla käiwad ka need seadused, mis wastu wõetud Asutawa Kogu poolt Asutawa Kogu waheajal. Nii palju kui üleüldises komisjonis selgus, peab arwama, et kõik need seadused, mis Asutawa Kogu ajal § 12-a põhjal wastu on wõetud, ei ole isegi Riigikogule kinnitamiseks ette pandud, Riigikogu ei ole ametlikult neid mitte pärinud kinnitamiseks. Kuidas tahetakse neid seadusi kinnitada, mis ette ei ole pandudki, sellest ma tõepoolest aru ei saa. Nagu edasi näete, on ette pandud redaktsioonis öeldud, et kinnitatakse seadused ja määrused, mis senni § 12-a põhjal on antud, nende muudatustega, mis neis senni ette wõetud. Missugused muudatused ja kelle poolt need muudatused on ette wõetud? Muudatusi on wastu wõetud wõib olla omal ajal Asutawa Kogu ja nüüd Riigikogu poolt, kas neid muudatusi peaks nüüd ka Riigikogu weel kinnitama? Need on jälle uued arusaamatused, ja andmed selle kohta, kes neid muudatusi on toimetanud, ette on wõtnud, puuduwad. Nende asjaolude tõttu on see eelnõu iseenesest täitsa ebamäärane ja teda wõib wastu wõtta ainult siis, kui enamus selle toetamiseks käed üles tõstab, ilma et ise teaks, mida sellega kinnitatakse. Sarnast ebamäärast seadust wastu wõtta mitte ei saa ja ma panen ette teda anda üleüldisesse komisjoni uueks läbiwaatamiseks.

Rkl. O. Strandman (tõer.): Ma pean ütleva, et eelkõneleja poolt ette toodud põhjendused on täitsa kõigile igawaks läinud. Missugustest seadustest ja muudatustest siin jutt on selles eelnõus, need on kõik „Riigi Teatajas“ wälja kuulutatud ja peaks kõigile teada olema. Ma teen ettepaneku praegust seadust lugeda esitiseks ja otsustada esitise korras.

Aruandja A. Anderkopp: Õieti on üks wastuwaidlus tehtud herra Palwadre poolt, mis ka ainus on. Mina tahaks nende kahe motiivi peale, mida herra Palwadre ette tõi, wastata, et § 12-a on Riigikogu poolt ära otsustatud, nii, et minul enam wastu waielda ei tule. Herra Palwadre arwas, et selles ettepanekus on just kõigeimelikum tema sisuline külg. Pean tähendama, et sisuliselt on siin kõik ära tähendatud. Herra Palwadre tõi õieti ette kaks wastupidist arwamist ja sellepärast ei saa

mina herra Palwadre ettepanekuga mitte ühineda.

Juhataja K. Wirma: On tehtud kaks ettepanekut. Üks ettepanek rkl. Palwadre poolt, teine rkl. Strandman'i poolt. Herra Palwadre paneb ette, seda seaduseelnõu üleüldisesse komisjoni tagasi anda, kuna herra Strandman ettepaneku teeb, mis järgmiselt kõlab: „Panen ette praegust seadust lugeda esitiseks ja otsustada esitiste korras.“

Ma panen kõige pealt herra Palwadre ettepaneku hääletamisele. Kui see ettepanek tagasi lükatud on, siis panen herra Strandman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen nüüd herra Strandman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) See ettepanek on wastu wõetud nähtawa enamusega. Sellega on Riigikogu otsustanud käesolewat üleüldise komisjoni ettepanekut lugeda esitisteks ja seda otustada esitise korras. Sõnasooiwaid ettepaneku sisu kohta enam ei ole. Komisjoni aruandja sõna ei tarwita.

Üleüldise komisjoni poolt on ette pandud järgmine Riigikogu otsuse-eelnõu: „Tunnustatakse kinnitatuks kõik kunni Riigikogu kodukorra maksmahakkamiseni wabariigi walitsemise ajutise korra („Riigi Teataja“ nr. 109 — 1919 a.) § 12-a põhjal maksmapandud seadused ja määrused, mis senni makswusetaks ei ole tunnustatud, nende muudatustega, mis neis senni ette wõetud.“ Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. — Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

5. Rahaasjanduse komisjoni ja riigi majandusnõukogu täiendawad walimised. Rkl. E. Martinson (s.d.): Teen järgmise ettepaneku: Sotsiaaldemokraatlise Tööliste Partei Riigikogu rühma poolt panen ette walida rahaasjanduse komisjoni: rhs. Wain rhs. Püüman'i asemele, rhs. Johanson rhs. Palwadre asemele ja rhs. A. Ostra rhs. M. Martna asemele.

Rkl. J. Seljamaa (tõer.): Tööerakonna rühma poolt panen ette walida riigi majandusnõukogusse Suit'i asemele Baars'i.

Juhataja K. Wirma: Sõnasooiwaid enam ei ole. Kas nõutakse ettepanekute ettelugemist enne hääletamist? — Ma panen

kõige pealt Sotsiaaldemokraatlike Tööliste Partei Riigikogu rühma ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, — sellega on ette pandud kandidaadid walitud.

Panen Tööerakonna rühma ettepaneku walida Suit'i asemele Baars'i riigi majandusnõukogusse, hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Siis on weel kirjalikult sisse antud ettepanek, walida rahaasjanduse komisjoni rkl. Saul'i asemele rkl. Birkenberg. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu ei ole keegi. Sellega on ettepanek wastu wõetud ja käesolew päewakorrapunkt läbi.

6. Õpetajate palgaseadus—redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast: Redaktsiooni komisjoni ettepanek on kinnitada õpetajate palgaseaduse redaktsioon.

Juhataja K. Wirma: Sõnasoowijaid selle punkti kohta ei ole. Sõna on redaktsiooni komisjoni aruandjal.

Aruandja K. Ast (loeb): Kinnitada õpetajate palgaseadus — järgmiste parandustega: 1) § 1 rida 25: ei saa arwata, pro arwata ei saa.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 2) § 2 märkus IV rida 6: tuleb määrata, pro määrata tuleb.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 3) § 3 rida 2: alates, pro peale.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 4) § 5 rida 1: misjuures, pro millejuures.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 5) § 5 märkus 8 rida 2: juhatamine, pro juhatus.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 6) § 5 märkus 9 rida 3: wabal kokkuleppel pro wabal kokkuleppe järele.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 7) §§ 12, 13, 14, 15 ja 16 wõtta sõnastamise: „õigustega era-, kesk- ning kutsekoolide“ asemele „õigustega erakesk- ning erakutsekoolide.“ Kirjutatud eksemplaris on näha, milles see wahe õieti seisab.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 8) tarwitada igalpool selles seaduses „perekonnatootusraha“ asemel „perekonna-abiraha“. See oleks siis kokkukõlas teiste sellekohaste seadustega.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Rkl. J. Annusson (töer.): Teen ettepaneku, et Riigikogu tunnistaks, et see seadus kuulub nende seaduste hulka, mis wõiwad rahwahääletamisele tulla.

Juhataja K. Wirma: Sõna ei soowita. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

7. Seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina ning piirituse müügi kohta — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast: Komisjon paneb ette kinnitada seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina ning piiritusmüügi kohta järgmiste parandustega (loeb): 1) § 2, rida 3: sisalduwad, pro sisalduwad.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Aruandja K. Ast (loeb): 2) § 3 märkus, rida 8: rippuwaks, pro ärrippuwaks.

(Hääletamisel wõetakse parandus wastu.)

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see parandus wastu wõetud. Sellega on wastu wõetud ilma loata wiinapõletamise ja wiina- ning piiritusmüügi seaduse redaktsioon ja ühes sellega ka terwe seadus kodukorra § 57 põhjal.

Rkl. O. Strandman: (töer.): Teen ettepaneku tunnistada, et seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina- ning piiritusmüügi kohta kuulub niisuguste seaduste

hulka, mis põhiseaduse järele wõiwad kuuluda rahwahääletamisele.

Juhataja K. Wirma: Sõna ei soowita. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

8. Täiendaw seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina ning piiritusmüügi kohta — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast: Komisjon paneb ette kinnitada: täiendaw seadus ilma loata wiinapõletamise ja wiina ning piiritusmüügi kohta, järgmise parandusega (loeb): § 1 rida 5: Liidu, pro Keskliidu.

Siin on nimelt jutt spordiliidust, aga teksti kokkuseadja on nimetanud seda keskliiduks, kuna keskliitu ei ole mitte olemas, waid on Eesti spordi liit. Komisjon arwab, et see igatahes puht redaktsiooniline parandus on.

Juhataja K. Wirma: Sõna ei soowita. Palun neid, kes selle paranduse wastuwõtmise poolt on, kätt üles tõsta. Kes on wastu? Wastu ei olda. Sellega on täiendawa seaduse ilma loata wiinapõletamise ja wiina ning piiritusmüügi kohta redaktsioon wastu wõetud ja ühes sellega ka terve seadus kodukorra § 57 põhjal.

Rkl. W. Ernits (sd.): Teen ettepaneku tunnistada, et see seadus kuulub nende seaduste hulka, mis rahwahääletamise alla wõiwad kuuluda.

Juhataja K. Wirma: Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, kätt üles tõsta. Kes on wastu? Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

9. Seadus põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/1922 põllutööaasta peale — III lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja A. Schulbach: Seaduse pealkiri (loeb): Seadus põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta 1921/1922 põllutööaasta peale. (Hääletamisel wõetakse seaduse pealkiri wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): I. osa. Üleüldised määrused. § 1. Põllutöö-

listeks loetakse nende määruste järele kõik palgalised, kes põllumajapidamises — põllutöös, karjakasvatamises, majatalitamises, aiatöös, kui ka põllutöö kõrwalharudes — töötawad, wälja arwatud põllumajapidamiste juhatajad suurmajapidamistes.

(Hääletamisel wõetakse § 1 wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 2. Põllupidajate ja tööliste wahel peab kirjalik leping 2 eksemplaaris tehtud olema, millest üks tööandja, teine tööliste kätte jääb. Töölisele peab wälja antama palgaraamat, kuhu üles märgitakse üle ehk alla normi tehtud tööd ja wäljamakstud palgammad natuuras ehk rahas.

Märkus. Palgaraamatu kawa kinnitatakse töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt.

Rkl. P. Keerdo (is): Teen ettepaneku selle paragrahwi teist lauset redigeerida järgmiselt: „Töölisele peab wälja antama üks eksemplar sellest seadusest ja palgaraamat, kuhu üles märgitakse kõik tehtud tööpäewad, ületunnitööd ja natuuras, kui ka rahas saadud palk“.

Rkl. A. Kerem (rhw.): Teisel lugemisel ma tähendasin juba selle peale, et sunduslik kirjaliku lepingu tegemine tõesti asjata on ja ainult wõib wälja kutsuda seaduse wastu eksimisi. Sellepärast kordan ma oma II lugemisel tehtud parandust: II reas sisse wõtta: „kui tööline seda nõuab“.

Teiseks teen ma ettepaneku märkust: „Palgaraamatu kawa kinnitatakse töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt“ wälja jätta. Palgaraamatud wist on juba igalpool olemas ja kui seadus nõudma saab, et need palgaraamatud oleks kinnitatud töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt, siis wist tuleks uue aastani oodata uute raamatute peale, kuna juba käesolewaid palgaraamatuid tarwitada ei saaks.

Rkl. L. Johnson (sd.): Palgaraamatul on selles seaduses õige suur tähtsus; ta on siin tõendawaks dokumendiks. Peale selle on nad juba trükitud ja neid wõib töö- ja hoolekandeministeeriumist saada. Nende tekst on wäga lihtsalt kokku seatud, nii et nende pidamine põllumeestele mingisugust raskust tegema ei saa.

Aruandja A. Schulbach: Teisel lugemisel waidlesin ma juba rkl. Keerdo ja Kerem'i paranduste wastu ja tõin ka põhjused ette. Kuid ma pean ütleva, et see, mida herra Kerem ette tõi § 2 märkure

kohta, oma jagu põhjendatud on, kus tööja hoolekandeministeeriumis raamatu kawa kinnitamine võib niikaugemale wenida, et tõesti suur osa käesolewast tööaastasi mööda läheb, enne kui kawa walmis saab, ja põllupidajad ei wõi neid omale muretseda. Käesolewal aastal jäägu tõesti palgaraamatu wäline kord wabaks, kuid komisjon on selle märkuse wastuwõtmise poolt ja sellepärast ei saa ma komisjoni nimel selle wäljajätmisele mitte ühineda.

Juhataja K. Wirma: Sisse on tulnud kaks parandust: rhs. Keremi ja rhs. Keerdo poolt. Ma panen rhs. Keerdo paranduse hääletamisele. Kas nõutakse nende ettekandmist? Ei nõuta; siis asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle näib enamus wastu olevat. Palutakse ära lugeda! Palun siis weel kord. (Hääletatakse ja loetakse hääli.) See parandus on 21 häälega 18 wastu wastu wõetud. Sellega kukub rhs. Keremi parandus redaktsiooni kohta wälja; hääletamisele tuleb ettepanek märkust wälja jätta. (Hääletatakse.) Mulle näib enamus wastu olevat. (Paremalt poolt: Palun ära lugeda!) Nõutakse äralugemist; siis palun ma weel kord hääletada. (Hääletatakse ja loetakse hääli.) Keremi ettepanek § 2 märkust wälja jätta on 21 häälega 20 wastu tagasi lükatud.

Ma panen selle paragrahwi ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus, — sellega on § 2 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): II osa. Määrused tööaja kohta. § 3. Põllutöölise tööajaks wõi töötundideks ööpäewa kohta loetakse aeg, mille jooksul tööline on kohustatud tööandja põllul ehk tema majapidamises töötama.

Tööpäew algab tööandja poolt majapidamise juures määratud kogumise kohas ja kestab töö juures kunni töötundide lõpuni.

Rkl. M. Martna (sd.): Ma tegin eile ettepaneku § 12 juure lisaparagrahw § 12-a wõtta, see lükati aga tagasi. Sellest hoolimata soowitaksin ma nüüd seda mõtet märkusena § 3 juure wõtta ja nimelt: „Tööpäew ei wõi ööpäewa kestel pikem, kui 19 tundi olla“. Palun seda wastu wõtta.

Aruandja A. Schulbach: Ma olen arwamisel, et meie oludes ja meie töötehnika juures ei ole wõimalik 9-tunnilist tööpäewa läbi wiia ja sellepärast ei wõi ma selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Wirma: Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus on wastu. (Pahemalt poolt: Palume ära lugeda.) Palun siis weel kord hääletada. (Hääletatakse ja loetakse hääli.) Ettepanek on 22 hääle pooltolekul 26 wastuolemisega tagasi lükatud.

Juhataja K. Wirma: Ma panen § 3 hääletamisele niisugusel kujul, kui ta II lugemisel wastu wõeti. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 4. Põllutöölise normaal tööpäewa pikkus on jaanuaris ja detsembris 6 tundi, weebruaris, märtsis ja nowembris 7 tundi, oktoobris — 9 tundi, aprillis — 10 tundi, mais, juunis, juulis, augustis ja septembris — 11 tundi.

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma teen ettepaneku § 4. redigeerida järgmiselt: „Põllutöölise normaal tööaasta ei tohi olla üle 2250 töötundi, normaal tööpäew mitte üle 8 tunni“. Motiivid on juba II lugemisel ette kantud. Ma juhin weel ainult tähelepanu selle peale, et nähtawasti on nii hästi töökaitse komisjon, kui ka Riigikogu enamus läinud wälja juhtumõttest, et põllutöölisele wõimalikult wäiksemat palka määrata ja maksimaalsemat tööaega. Eelmisel koosolekul juhtis rhs. Martna tähelepanu selle peale, et siin wastuwõetud tööaeg ei wasta rahwuswahelise tööbüroo otsusele. Tähendab, isegi neile wähenõudlikkudele otsustele, mis on tehtud nõupidamisel; kust on osa wõtnud $\frac{2}{3}$ tööandjaid ja $\frac{1}{3}$ töowõtjaid, see tähendab töölisi, ei wasta see seadus; weel enam, see eelnõu on wastu wõtmata isegi meie põllutöölise kohta sennimaks wa seaduse seisukohalt, mis seadusandlase delegatsiooni poolt wastu on wõetud. Seal on öeldud, et tööwaheaeg töö lõpu ja alguse wahel peab vähemalt 9 tundi olema. Kuid, kui meie wõtame praegu wastu niisuguse tööaja, nagu 11 tundi suwel, ja seal juures wõtame arwesse weel lõuna- ja hommikuwaheajad ja weel seda silmas peame, et siin piiramata arw ületunde võib olla, siis näeme, et see isegi meil maks wale seadusele wastu käib.

Rkl. M. Martna (sd.): Ma pean sellesama asjaolu peale tähelepanu juhtima, mis eelkõnelejagi. Kui see seadus siin nõnda wastu wõetakse, nimelt, et suwel tööpäew 11 tundi pikk on, see on nii öelda, seaduslik, korralik tööaeg, millele weel üle-

tunnid juure tulewad, siis saab see tööpäew nii pikaks, nagu ta meil pärisparunite juures oli. Ja kui siis, austatud herrad, teid nimetatakse hallparuniteks, wõi poolparuniteks, siis ärge pange pahaks. Täna ma lugessin „Päewalehest“ ühe sõnumi, et Saksa maal olla artikkel kirjutatud Eestimaalt meie maareformist. Ma ei ole ise seda weel mitte lugenud. Ma kardan, et siis, kui teie tööpäewa 11 tundi pikaks määrate, et siis ka see teade kaugemale ilma ulatab ja Eesti „tutwustamiseks“ halwas mõttes kaasa aitab, ja ma tahan ise selle eest ka hoolt kanda aidata, et see teade sinna läheb. Meie taluperemehed, kes rahwa suurte hulkade ühise jõu läbi sel kombel wõlgadest wabaks said ja kes nüüd oma maapinna täielikud herrad on, et needsamad herrad nüüd walmis on oma töölise tööaega niisama piirita pikendama, kui ennemalt pärisparunid. See on niisugune alatu rewolutsiooni äraandmine, millest alatumat ma enesele ette kujutada ei suuda. See on tööliste rewolutsiooni ärasalgamine, äraunustamine, mida teile mitte andeks anda ei wõi.

Rkl. O. Pärilin (põl.k.): Ma pean selle peale tähendama, et meie ei saa praegu wilja korralikult maha teha, kui meil nii lühikene tööaeg on, nagu soowitakse; enne tehti 12 tundi wilja mahategemisel tööd, ka 16 ja siiski ei jõudnud õigel ajal korralikult wilja maha teha ja saak jäi väikeseks. Sedasama sünnib ka nüüd, sest praegusel ajal on hobuse tööjõud nõrk. (M. Martna kohalt: Aga mees ei tohi nõrk olla.) 10 tunniga ei saa meie mitte seda wilja maha teha, mis meie 16 tunniga tegime. Olge nii lahed ja andke meile hobuseid ja siis wõtame mehi juure küll. Wilja mahategemise juures on hobusetööjõud väga tähtis; aga see on praegu nõrk. Siin ei tohi selle asjaga mitte mängida ja ei tohi mitte nii teha, et wilja korralikult maha ei saada. Siis on jälle häda, et leib kallis ja seemet ei ole ja peame omale wilja wäljast sisse tooma. 11 tunniga on küll wõimalus wilja maha teha praeguse põllutöö tehnika juures. Töölise tööaja lühendamise wastu ei räägi ma mitte, seal wõidakse ju töölisi juure wõtta, aga just hobuse töö seisukohalt wälja minnes, ei saa meie praegustes oludes mitte lubada, et 11 tunnist alla tingitaks.

Aruandja A. Schulbach: II lugemisel sai see küsimus pikemalt arutatud ja siis ei suutnud ükski kõnelejatest selgeks teha, et kusagil maal ka kõrgema põllutöö tehnikaga oleks saadud 8-tunnist töö-

päewa põllutöös läbi wiia. Ma usun, et need herrad, kes seda ettepanekut toetawad, wäga hästi aru saawad, et see täiesti wõimatu läbi wiia on. Kuigi sellekohaseid ettepanekuid tehakse, siis emb-kumb, kas puht-demogoogilisel otstarbel, ehk siis rehkendades ületunnitöö peale. Kuid ma mõtlen, et arwates, et seda tööd, mis päewa jooksul ära ei suudeta teha, ületunni tegema hakatakse, et see enesepeetus on. Mis see siis parem on, et inimele selle nime all, et see ületunnitöö on, ikkagi sedasama tööd teeb, nagu päewalgi. Et meie 8-tunnilise tööga põllutöös läbi ei saa, sellepärast peab paratamata selle paranduse tagasi lükkama.

Juhataja K. Wirma: Selle paragrahwi kohta on ainult isand Keerdo parandus. Palun rahu. Ma panen siis selle paranduse kõige pealt hääletamisele. (Hääletatakse.) Suur enamuse wastu, — sellega on see parandus tagasi lükatud. Ma panen nüüd hääletamisele § 4 niisugusel kujul, nagu ta II lugemisel wastu on wõetud. (Hääletatakse.) Wähe-
mus on wastu. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 5. Tööpäewa algus ja lõpp ning puhkeajad tööpäewa kestusel määratakse kindlaks tööandja ja töölise omawahelisel kokkuleppel. Niisugune kokkulepe peab sündima § 4 tähendatud töötundide piirides.

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma kordan oma ettepanekut, mis ma II lugemisel tegin, nimelt, wõtta § 5 lõppu järgmised sõnad: „Kusjuures eelmise päewa töölopu ja järgmise päewa tööalguse wahel peab olema vähemalt 10 tundi“.

Aruandja A. Schulbach: Komisjon ei leidnud tarwiliku olewat seda parandust sisse wõtta, sellepärast palun ma teda tagasi lükata.

Juhataja K. Wirma: Ma panen rts. Keerdo ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Suur enamuse wastu. Sellega on see täiendus tagasi lükatud. Ma panen nüüd § 5 selles redaktsioonis hääletamisele, nagu ta II lugemisel wastu wõetud. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 6. Peale nädala pühapäewade on põllutöölistel puhkepäewadeks seadusandliku delegatsiooni poolt 27. aprillil 1920 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 67/68 wäljakuulutatud pühad.

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut § 6 juure lisada järgmist märkust: „Puhkepäewa eelsel päewal ei tohi töö kesta üle 6 tunni. Puhkepäewa eelse päewa töölopu ja puhkepäewale järgnewa tööalguse wahe peab olema vähemalt 42 tundi“.

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa mitte ühineda selle märkusega. Motiivid kandsin ma ette II lugemisel.

Juhataja K. Wirma: Ma panen kõige pealt hääletamisele rhs. Keerdo täienduse. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Sellega on see täiendus tagasi lükatud. Ma panen § 6 nüüd niisugusel kujul hääletamisele, nagu ta II lugemisel wastu on wõetud. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach: § 7 sai II lugemisel natuke muudetud, aga nendes parandustes, mis rahwasaadikutele laiali on saadetud, on ka weel üks trükiwiga sisse jäänud, nimelt sõna „pühapäewad“ asemel tuleb lugeda „puhkepäewad“. See paragrahw kõlab siis järgmiselt (loeb):

§ 7. Puhkepäewade jooksul ei ole põllutööline kohustatud põllutööd tegema, kuna majapidamises tegewad töölised niisuguseid töid peawad tegema, ilma milleta majapidamises läbi ei saa, näituseks karjatalitamine, kusjuures sarnane tegewus normaal tööpäewa piirides ületunnitööks ei loeta ja eratasu alla ei käi.

Selle juures peawad niisugused töölised pooled pühapäewad tööst wabad olema.

Need wabad päewad määratakse tööandja ja töölise wahel omawahelisel kokkuleppel kindlaks.

Märkus. Põllutöölised on kohustatud kordamööda wastastikusel kokkuleppel tööandjaga karjatalitajate ja hobusesõitjate aset täitma, kui wiimastel puhkepäewad on. Sarnast tööd ei loeta ületunnitööks.

Rkl. L. Johanson (sd.) Selles paragrahwis tehakse ületunnitöö kohustawks, kuid liig ebamääraselt. Ka on see nii kokku seatud, et esimene pool käib teise wastu. Sellepärast teen mina ettepaneku § 7 juures järgmised parandused teha: teises reas wõtta sõna „põllutööd“ asemele „tööd“; esimese lõike lõpp lugeda: „kusjuures sarnane töö ületunnitööks loetakse“. Märkus aga wastu wõtta järgmiselt: „Mär-

kus. Põllutöölised wõiwad kokkuleppel tööandjaga pühapäewiti karjatalitajate ja hobusesõitjate aset täita. Sarnane töö loetakse ületunnitööks.“

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma kordan II lugemisel ettekantud parandust ja panen ette § 7-dat redigeerida järgmiselt: „Pühapäewad ei ole põllutöölised kohustatud tegema mingisuguseid töid tööandja majapidamises.“

Märkus. Majapidamises tegewad töölised wõiwad teha pühapäewad ja puhkepäewad ainult niisuguseid töid, ilma milleta majapidamises läbi ei saa, nagu karjatalitamine. Sellejuures peawad need töölised pooled pühapäewad ja puhkepäewad tööst wabad olema ja töölopped pühapäewad ja puhkepäewade asemel saama wastawa arwu waba tööpäewi ehk tasu ületunnitöö alusel.“

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa mitte ühineda nende parandustega. Motiivid kandsin ma ette II lugemisel.

Juhataja K. Wirma: Ma panen kõige pealt rhs. Keerdo paranduse hääletamisele. Kui see wastu wõetakse, siis kukuvad teised parandused ära. Rkl. Ernits, ma palun rahu! Kui rkl. Keerdo parandus läbi kukub, siis tuleb rkl. Johanson'i parandus hääletamisele. Kas oldakse sellega nõus? Ma panen siis rhs. Keerdo paranduse ja märkuse korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Suur enamus on wastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen nüüd rhs. Johanson'i parandused korruga hääletamisele. Kas protesteeritakse selle wastu? Et keegi wastu ei waidle, siis ma panen rhs. Johanson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Suur enamus on wastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen nüüd selle paragrahwi niisugusel kujul hääletamisele, nagu ta II lugemisel wastu wõeti. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on § 7 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 8. Peale § 6 nimetatud puhkepäewade saawad põllutöölised tööandjatega kokkuleppel kaks laadapäewa aastas, ja need, kellel oma majapidamine on, igas kuus ühe waba päewa majapidamise korraldamiseks. Töölise koduse majapidamise töödeks antakse temale tööandja poolt hobune maksuta tarwitada.

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma teen ettepaneku § 8-dasse wõtta järgmised parandused: 1) teises reas wälja jätta sõnad „need,

kellel oma majapidamine on“, 2) viimases reas pärast sõna „hobune“ võtta sõnad „ühes tööriistadega.“

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa ühineda nende parandustega.

Juhataja K. Wirma: Ma panen hääletamisele herra Keerdo poolt tehtud parandused. (Hääletatakse.) Suur enamus on vastu. Sellega on need parandused tagasi lükatud. Ma panen nüüd § 8 niisugusel kujul hääletamisele, nagu ta II lugemisel vastu võetud on. (Hääletatakse.) Vastu on üksikud. Sellega on § 8 vastu võetud.

Rkl. L. Johanson (sd.): Panen ette vastu võtta § 8-a, mis järgmiselt kõlaks: „Alaalistel kunni 16 aastani on pühapäevatöö keelatud“, ja siis veel § 8-b: „Alaalistel peab ööwaheaga vähemalt 11 tundi olema.“

Aruandja A. Schulbach: Mina ei saa selle ettepanekuga mitte ühineda põhjustel, mis II lugemisel ette kandsin.

Juhataja K. Wirma: Siin on õieti kaks isesugust paragrahwi, nii et nad eraldi hääletamisele tulevad. Esimene oleks § 8-a: „Alaalistel kunni 16 aastani on pühapäevatöö keelatud.“ Kes on selle paragrahwi vastuvõtmise poolt, palun käed üles tõsta. Kes vastu? Suur enamus on vastu, — see paragrahw on tagasi lükatud. Nüüd panen ma järgmise § 8-b hääletamisele. Kes on selle poolt, et see paragrahw sel kujul, et alaalistel peab ööwaheaga vähemalt 11 tundi olema, vastu võetaks, neid palun käed üles tõsta. Kes selle vastu on? Mulle näib, et enamus vastu on. (Wahelhüüe: Ära lugeda!) Nõutakse häälte äralugemist. Palun siis uuesti hääletada. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) See paragrahw on saanud poolt 23 ja vastu — 27 häält ja on seega tagasi lükatud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 9. Suurte pühade (lihavõte, nelipühi, jõulu ja uusaasta) laupäeval lõpeb põllutöö kell 12 päeval.

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma teen ettepaneku nende pühade juure lisada — 1. mai.

Aruandja A. Schulbach: See küsimus ei ole mitte töökaitse komisjonis arutusel olnud, sellepärast ei saa ma temaga ühineda. Ma pean aga oma kohuseks rahvasaadikute tähelepanu ühe asjaolu peale

juhtida, mis selle küsimuse otsustamise juures võiks mõõduandew olla. Meie peame nimelt silmas pidama seda, et uue kawatsetawa põllutööliste palgaseaduse järele põllutööaasta kestvus 1. maist kunni 1. maini määratakse. 30. aprill on see päew, kus põllutööliste lepingud lõpewad, ta on viimane päew põllutööaastas, kus isegi kolimine võib ette tulla ja seda asjaolu peaks Riigikogu selle küsimuse otsustamisel silmas pidama.

Juhataja K. Wirma: Ma panen r.h.s. Keerdo ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus on poolt. Ma palun hääled ära lugeda. Ma palun uuesti neid, kes selle paranduse vastuvõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes vastu? (Sekretäär loeb mõlemal korral hääled ära.) See parandus on saanud poolt — 30, ja vastu 17 häält ja on seega vastu võetud. Ma panen nüüd selle paragrahwi ühes vastuvõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu on mõned üksikud; nõnda on see paragrahw vastu võetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 10. Töö, mis põllutööline peale normaal-tööaja teeb, loetakse ületunnitööks ja tasutakse 100% lisatasuga.

Märkus. Ületunnitöö tasu väljaarwamisel jagatakse kõik põllutöölise rahas saadaw aastapalk aasta normaal töötundide arwu peale ja maksetakse välja 100% lisatasuga. Põllutööliisele, kes lühemat aega, kui aasta teenib, jagatakse rahas saadaw palk wastawa teenistusaja normaal töötundide arwu peale.

Rkl. L. Johanson (sd.): Ma teen ettepaneku võtta sõna: „rahas“ ette sõnad: „natuuras ja.“

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma ühinen r.h.s. Johanson'i parandusega ja täiendaksin seda oma poolt järgmiselt: nimelt märkuses sõnade „normaal töötundide arwu“ asemel võtta „2250“.

Rkl. A. Kerem (rh.w.): Eile tegin ma oma ettepaneku 100% lisatasu asjus ilma, et oleksin neid põhjusi ette toonud, mis pärast ma just 100% arwasin ja mitte vähem ega rohkem. See arw on nimelt natukene suurem, kui see tegelikult maksew oli punakaartlaste walitsuse juures. Mina olin sel korral juhusliselt „Wahi“ kooli majapidamise juhataja ja seal, kus meil töölistenõukogu poolt olid palgad kindlaks määratud, oli meil lisatasu ületunnitöö eest

harilikust rahapalgast 70% kõrgem. Nüüd on ajad natuke muutunud, meie oleme, võib olla, ajajooksul veel kaugemale jõudnud, kui seekord punawäelased olid, ja nüüd arwasin mina, et kui 100% lisatasu määrata, siis võiks see wastuwõetaw olla. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Kuidas siis moonaga ja raha wahakord oli?) Moonaga ja raha wahakord oli umbes samasugune — see tähendab, moonaga oli natuke vähem, kui praeguses seaduses ette nähakse; pärast tuleme veel selle juure tagasi, kas need normid wastuwõetawad on või mitte. Ma toon ka praktilise näituse, kuidas ületunnitööd tehakse. Meil olid nimelt sel ajal wooriweod ees, oli puudewedu 40 wersta tagant; hommikul mindi kell 3 wälja ja tuldi õhtul sagedasti kell 5 ja wahest ka kell 8 tagasi ja selle juures rehkendati kaks päewa, — see kõik oli töölistenõukogu poolt määratud.

Rkl. A. Schulbach (töer.): Töökaitse komisjoni poolt wõeti see paragrahw sarnasel kujul vastu, et kõik ületunnitöö, mis põllutööline peale normaal töö tundide teeb, makstakse wälja natuuras ja rahas 50% lisatasuga. II lugemisel tegi rkl. Kerem paranduse, et „natuuras ja“ wälja jätta ja 50% asemel arwata 100% lisatasu. Sellega on ületunnitöö tasu märksa vähendatud, sest rahatasu teeb kõigest 50% wälja. Kui aga herra Johanson'i parandus vastu wõetakse, et sõnad „natuuras ja“ sisse jääwad, siis tõuseb sellega tasu, komisjoni arwates, kahekordseks. Kuna Riigikogu on vastu wõtnud II lugemisel herra Kerem'i paranduse, et sõnad „natuuras ja“ wälja jätta ja lugeda ainult „rahas 50% lisatasuga“, siis on teatud kokkukõla siiski loodud selle ettepanekuga, mis komisjon tegi. Mina isiklikult ei saa selle ettepanekuga mitte ühineda, mis herra Johanson tegi, waid teen ettepaneku, et kui Riigikogu peaks vastu wõtma sõnad „natuuras ja rahas“ siis 100 asemel lugeda 50% lisatasu.

Rkl. L. Johanson (sd.): Enne kui Riigikogu selle paragrahwi vastu wõtab, palun tähelepanu juhtida § 13 peale, kus on palk ära määratud moonaga. Suurem jagu palgast on just ära määratud natuuras, kuna rahapalka on kõigest 10.000 mk. aastas. Kui teie selle rahapalga — 10.000 mrk. aastas — normaaltöötaja peale jagate ja 100% juure lisate, siis ei tule ületunnitöö mitte üle 8 mk. tund, see tähendab, nende tundide eest, mis põllutööline teeb peale 11 tunni, mis on määratud selles seaduses. Täheleb, et ta peab tegema kõik ületunnitöö

madalama tasu eest, kui määratud normaal-tasun. Sarnane olukord oleks tõesti ülekohtune ja koguni sedawõrd, et ka teie, herrad parempoolsed, seda peaksite nägema. Ma küsin: kas on siis tarwis nende paari ületunni pärast sarnast õigluse punkti siia seadusesse vastu wõtta? Kui teie seda arwate, siis olge head ja hääletage rhs. Kerem'i ettepaneku poolt.

Rkl. A. Kerem (rhw.): Herra Johanson sai siin väga ägedaks, kuid minu arwates asjata ta arwab, et väga hästi tööliste huwisid kaitseb, kuid võib olla ainult ajutiselt. Kui teie nüüd niiviisi kaitsete, siis võib olla hakkate edaspidi seda kahjatsema. Mina tuletan Riigikogu liigetele seda meele, et siinamaani tehti rendileandja poolt heameelega leping natuura peale. Täna aasta ei nõudnud rendileandja mitte enam wilja, waid raha, sest et rukki-puud järjest alanes. Teie aga tahate tööliste palgaseaduses kindlaks määrata nende palka wiljas, mitte rahas. Kelle huwisid teie sellega õieti kaitsete? Kui teie palgaseaduse mitme aasta peale teete, siis muutub teie kaitse mitte tööliste huwide kaitseks, waid wastaspoole kaitseks. Mina ei soowita oma parandust vastu wõtma mitte nende kalkulatsioonide põhjal, waid puht praktilistel põhjustel, et mitte ei tuleks rahadesse naturaale ümber arwata, mis wäljarehkendamise väga keeruliseks teeks. Kui teil sellest 100% wähe on, mis mina ette panin, siis pange 200 ehk 300, — ma saan sellega palju kergemini leppida.

Aruandja A. Schulbach: Kui Riigikogu vastu wõtaks 100% asemel 50%, siis saaksin ma ühineda rhs. Johanson'i parandusega. Et ma aga ei tea, missugune protsendi suurus vastu wõetakse, siis palun seda parandust eriti hääletada.

Juhataja K. Wirma: Kõige pealt tuleks siis hääletamisele rhs. Johanson'i ettepanek, et märkuse I ja II lõikes sõna „rahas“ ette wõtta sõnad „natuuras ja“. Rhs. Schulbach teeb täiendawa paranduse, et sel puhul, kui vastu wõetakse sõnad „natuuras ja“, siis paragrahwis eneses ja märkuses wõtta 100% asemel 50% lisatasu. Kas soowitakse seda lahus wõi ühes hääletada. (Wahelhüüded: Lahus, lahus!) Siis on weel rhs. Keerdo ettepanek, et wõtma märkuses sõnade „normaal töö tundide arwu“ asemel „2250“. Ma asun hääletamisele. Kõige pealt tuleb hääletamisele rhs. Johanson'i ettepanek, et sõna „rahas“ ette wõtta sõnad „natuuras ja“. (Hääletatakse.) Wähe-

mus on wastu. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Järgmine oleks siis rhs. Schulbach'i parandus, et igal pool, kus 100% on, wõtta 50%. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, — sellega on see parandus wastu wõetud. Ma panen nüüd hääletamisele rhs. Keerdo ettepaneku, et sõnade „normaal töötundide arwu“ asemel wõtta „2250“. (Hääletatakse.) Suur enamus on wastu. Sellega on see parandus tagasi lükatud. Ma panen nüüd § 10 ühes rhs. Johanson'i ja rhs. Schulbach'i poolt tehtud parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on mõned üksikud, — sellega on § 10 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 11. Lepingu tegemisel wõib töandja töölisega kokku leppides niisuguseid ületunnitoid, mis tarwilikud on, et põllusaaki hukkamisest päästa wõi majapidamises tarwilikkude wooride korral paratamatud, lepingu põhjal töölisel kohustawaks teha.

Alaealiste põllutöölise ületunnitöö on keelatud.

Rkl. P. Keerdo (is.): II lugemisel ettetoodud motiividel panen ette seda paragrahwi redigeerida järgmiselt: „Ületunnitööd wõib teha peale § 7. ettenähtud kordade, ainult selleks, et põllusaaki hukkamisest päästa, sunduslikkudel woori- ja küüdikordadel ja majapidamises tingimata tarwilikkude kaugemate käikude korral.

Ületunnitöö ei tohi kesta päewas üle kahe tunni, peale nimetatud woori- ja küüdikordade. Ületunnitööde kogusumma ei tohi aastas olla üle 225 tunni.

Alaealiste põllutöölise ületunnitöö on keelatud.

Aruandja A. Schulbach: Põllusaagi hukkaminek on rahwamajandusliselt sama suur õnnetus, kui majapõlemine. Kui maja põleb, ei hakka keegi küsima, kas tahetakse appi minna, wõi ei, waid seal peawad kõik appi minema. Nõndasamuti peab ka ületunnitööd tegema, kui seda põllusaagi seisukohalt tingimata tarwis on. Ei saa rhs. Keerdo ettepanekuga mitte ühineda.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. Palun neid rahwasaadikuid, kes rkl. Keerdo poolt ette pandud paranduse poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Suur enamus on wastu. Sellega on rhs. Keerdo ettepanek tagasi lükatud. Palun nüüd neid, kes § 11 wastuwõ-

mise poolt on sel kujul, nagu ta komisjoni poolt ette on pandud, käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu on üksikud hääled. Sellega on § 11 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 12. Woori- ja küüdikorral, mis üle normaalse päewatöö aja ulatawad, tasutakse aja eest, mis üle tööpäewa on; sundusliku woori-wõi küüdikorral mitte üle selle normi, mis küüdikorral jalamehe tasuks määratud. (Hääletamisel wõetakse § 12 wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): III osa. Määrused palga kohta.

§ 13. Moona peal olewa mõisa ja talu meesaastatöölise palgaalamääraks aasta kohta on:

- 1) 45 pd. rukkid.
- 2) 35 „ otre.
- 3) 3 „ nisu.
- 4) 2 „ herneid.
- 5) 5 „ segawilja.
- 6) 120 „ kartulid ehk 1 wakamaa kartulimaad.
- 7) 730 toopi rõõska piima, ehk lehma pidamiseks prii karjamaa. 80 puuda heinu, 75 puuda suwewilja põhku, 25 puuda taliwilja põhku ehk heinte ja põhu asemel — 10 wakamaad heinamaad, mis vähemalt 150 puuda heinu annab.
- 8) 10 naela willu ehk wõimalus ühe lamba ühes kahe tallega pidamiseks, milleks tööline töandja poolt prii karjamaa ja ruumid, 40 puuda heinu ehk 3 wakamaad heinamaad saab.
- 9) ½ wakamaad aia- ja niisama palju linamaad.
- 10) 2 sülda arsina puid ja 7 sülda hagu, ehk kus hagu ei ole, seal üleüldse 5 sülda arsina puid.
- 11) Rahapalka 10.000 marka ning korter ühes walgustusega, ehk walgustuse asemel 20 naela petrooleumi.

Märkus 1. Põllutöölisele antaw korter peab wõimaldama perekonnaga töölisel vähemalt ühe toa, söögiwalmistamise koha ja toidutagawarade hoidmise ruumi; ainult wallalised töölised wõiwad ühes-olla, eraldi mees- ja naistöölised, kusjuures silmas pidada tuleb, et antaw korter terwishoiu nõuetele wastab.

Märkus 2. Kui wõimalik ei ole mõnda osa moonapalgast, kas kehwa saagi ehk selle aine puudumise tõttu wälja maksta, siis on töandjal õigus kokkuleppel tööli-

sega temale puuduwa moona palga osa asemele selle wäärtusele wastawal määral teist anda, ehk rahas wälja maksta kohalike turuhindade järele, kuid seesugune kokkulepe peab palgalepingus ülewal olema.

Märkus 3. Wakamaa all on mõeldud Tallinna wakamaa.

Rkl. P. Keerdo (is.): II lugemisel etteoodud motiividel teen ettepaneku wõtta § 13. järgmised parandused ette:

- „1) 45 pd. rukiste asemel 55 pd. rukkid.
- 2) 35 „ otre asemel 40 pd. otre.
- 3) 3 „ nisu asemel 5 pd. nisu.
- 4) 2 „ herneid asemel 3 pd. herneid.
- 6) 120 „ kartulid ehk 1 wakamaa kartulimaad asemel 180 pd. kartulid ehk 1½ wakamaad kartulimaad.
- 7) 730 toopi piima asemel 912 toopi piima.
- 8) ½ asemel 1.
- 9) 2 sülda arsina puid asemel 3 sülda arsina puid.
- 10) 10.000 marka asemel 30.000 marka.
- 11) 20 naela petrooleumi asemel 1 pd. 20 naela petrooleumi.“

Peale selle teen ettepaneku siia paragrahwi järgmist märkust lisada: „Selles paragrahwis tähendatud maa haritakse töandja kulul ja ajaga, wili jahwatatakse töandja kulul“. Samuti teen ettepaneku selle paragrahwi teine märkus wälja jätta.

Rkl. A. Jürman (põl.-k.): II lugemisel tehti parandus 35 puuda otrade asemel wõtta 15 puuda otre ja 5 puuda segawilja asemel — 25 pd., see oleks siis wiljatõugude wahetus, kuna kogusumma jääks endiseks. Sarnane wahetus oleks tarwilik rahwa toitluse seisukohalt. Meie teame, et kui otre saab palju wälja antud, siis ei tarwitata neid mitte ära inimeste toitmiseks, waid söödetakse loomadele. Kuna meil aga rukkid inimeste toitmiseks ei jätku, siis wõib selleks wäga hästi ka otre tarwitada, kuna loomadele segawilja sööta wõib.

Aruandja A. Schulbach: Ma ei saa nende parandustega mitte ühineda, sest, nagu ma juba II lugemisel tähendasin, on need normid siin ministeeriumi poolt läbi waadatud, samuti ka töökaitse komisjoni poolt ja kui siin hõkatakse nüüd üksikuid arwusid muutma, siis oleks see kaunis raske. Rhs. Jürman'i tähelpanu juhiksin ma selle peale, et ainete ümberwahetamine wõiks ju sündida, kui selleks kokkulepe olemas.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. Hääletan kõige pealt rhs. Keerdo

poolt tehtud parandused. Kui need wastu wõetakse, siis langeksid rhs. Jürman'i poolt tehtud parandused iseenesest ära. Kui need aga tagasi lükatakse, selle järele tuleks siis rhs. Jürman'i parandus sisse wõtta. Siis wõiks hääletamisele tulla uus märkus ja wiimasena tuleks siis hääletamisele märkuse wäljajätmine, mõlemad eelmised rhs. Keerdo ettepanekud. Selle hääletamise järjekorrale keegi wastu ei waidle, loen ta wastuwõetuks ja asun hääletamisele. Kes on rahwasaadik Keerdo poolt tehtud kõigi 11 punkti normide muutmise poolt § 13-das, palun käed üles tõsta. Kes wastu? Suure enamusega on need parandused tagasi lükatud.

Nüüd panen hääletamisele rhs. Jürman'i ettepaneku § 13 punktide 2 ja 5 ettenähtud normide muutmise kohta. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus poolt on. Nõutakse hääle äralugemist? (Hüüded: Palume ära lugeda!) Ma palun siis uuesti hääletada. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) See ettepanek on saanud poolt 25, wastu 27, — sellega tagasi lükatud.

Panen nüüd hääletamisele rhs. Keerdo ettepaneku siia paragrahwi uus märkus sisse wõtta. (Hääletatakse.) Enamus on selle ettepaneku wastu. Hääle äralugemist ei nõuta. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Järgmisena panen hääletamisele rhs. Keerdo ettepaneku § 13. II märkus wälja jätta. (Hääletatakse.) Enamus on wastu, — sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen nüüd hääletamisele § 13 teisel lugemisel wastuwõetud kujul. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on § 13 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 14. Palgamaksmise suhtes jagunewad töölisel töowõime järele kolme kategooriasse.

I kategooria täistööjõulised 18—55 aastani.

II kategooria alaealised 16—18 aastani ja wanad 55—60 aastani.

III kategooria lapsealised 12—16 aastani ja wanad üle 60 aasta.

Märkus I. Alaealised ja wanad (II kategoorias) töölisel, kui nad sama palju tööd teewad, kui I kategooria, saawad esimese kategooria töölise palga.

Märkus II. Alla 12 a. lastetöö on wõõras majapidamises keelatud.

III kategooria põllutöölisi (alaealisi) wõib tarwitada ainult kergemate tööde jaoks ja karjasteks. Koolisunduse alla kuu-

luwate alaealiste tööjõudu võib tarvitada ainult koolitöö waheajal.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 14 wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 15. § 13 ettenähtud palgamäär on arwatud täistööjõuliste (I kategooria) meestöölise kohta. II kategooria tööline saab 75% I kategooria töölise palgast. III kategooria tööline saab 50% I kategooria töölise palgast. Naistöölise palgaalammäär on 75% wastawa kategooria meestöölise palgast.

Märkus I. Korter, küte ja walgustus kui ka lehma ja lamba pidamiseks antaw natuura ei kuulu naistöölilistele palga wäljamaksmise juures jagamise alla.

Märkus 2. Naistöölised peawad saama meestöölisega ühesuguse palga, kui nemad wastawatesse kategooriatesse kuulwate meestöölisega ühepalju tööd teewad.

Märkus 3. Neile, kelle amet erioskust ja osawust tarwitab (sepp, masinist, karjarawitseja, aednik, puusepp ja meier jne.) maksetakse lisatasu 10—25% suuruses kogupalgast kokkuleppe järele.

Märkus 4. Märkus 3 lisatasu arwatakse toiduainete wäärtuse ja rahapalga summast.

Rkl. L. Johanson (sd.): II lugemisel juhtisin ma juba Riigikogu liigete tähelpanu protsentide ja kategooriatesse jaotamise wahekorra peale ja näitasin, kuidas nad üksteisele ei wasta. Kuid Riigikogu oli sel korral teisel arwamisel. Täna on aga seaduse wiimane lugemine ja ma paluksin Riigikogu liikmeid asja tähtsust silmas pidades weel kord wõrrelda protsentidesse ja kategooriatesse jaotamise wahekorda. Teie näete, et 16 aastasel naistöölisel, kes kõik talu tööd teeb, on määratud täispalgast $\frac{2}{3}$. Sarnane olukord oleks aga täiesti õiglusetu. Samuti on määratud 18 aastasele talutüdrukule kõigest $\frac{1}{10}$ täispalgast. Et seda ülekohtust wahekorda wähegi parandada, teen ettepaneku § 15-das 75% asemel wõtta 85% ja 50% asemel — 70%.

Rkl. P. Keerdo (is.): Kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut § 15 II reas wõtta 75% asemele 90%, III reas 50% asemele 75% ja IV reas 75% asemele 90%.

Aruandja A. Schulbach: Ma ei ühine ühegi tehtud parandusega.

Juhataja K. Wirma: Komisjoni aruandja ei ole ühegi parandusega ühinenud, sellepärast tulewad parandused eraldi

hääletamisele. Panen esimesena hääletamisele rhs. Johanson'i paranduse. (Häälataakse.) Enamusega on see parandus tagasi lükatud.

Nüüd panen hääletamisele rhs. Keerdo paranduse. (Häälataakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 15 II lugemisel wastuwõetud kujul. (Häälataakse.) Mõne üksiku hääle wastuseismisel on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 16. Tööandja söögil olewa aasta meestöölise palgaalammäär aasta kohta on: ülikonnatäis willast riiet, 2 wahetust pesu, kindad, sokid, üks paar säärega töösaapaid (naistöölilistele poolsaapad) pastlad tarwiduse järele ja rahapalka 12.000 marka.

Tööriided on tööandja poolt.

Aasta naistöölise palgaalammäär on natuuras seesama, mis meestöölisel ja rahapalk nii, nagu § 13 ette nähtud wastawalt § 15 nõuetele.

Rkl. L. Johanson (sd.): Juba minewal korral juhtisin ma tähelpanu selle peale, et selles paragrahwis palgad liiga wäikesed on ette nähtud ja et töölisel mingisugust wõimalust pole oma perekonda selle palgaga toita, tal pole ka wõimalust oma isiklikka elutarwidusi rahuldada. Sellepärast teen ettepaneku § 16 järgmisel kujul wastu wõtta:

„§ 16. Tööandja söögil olewate põllutöölise palga alammäär on:

1) aastatöölilistele: a) meestöölisel aasta kohta: rahapalka 12.000 marka, 15 puuda rukkid, 8 puuda otre, 30 puuda kartulid, 2 puuda sealiha, ülikonnatäis willast riiet, ülikonnatäis poolwillast riiet, kolm wahetust linast pesu, paar säärega saapaid, kindad, 3 paari sokke ja pastlad tarwiduse järele; b) naistöölisel aasta kohta: rahapalka 10.000 marka, 12 puuda rukkid, 6 puuda otre, 30 puuda kartulid, 1 puud sealiha, ülikonnatäis willast riiet, ülikonnatäis poolwillast riiet, 3 wahetust linast pesu, paar poolsaapaid, 3 paari sukke, kindad ja pastlad tarwiduse järele.

2) Suwilistele: a) meestöölisel kuus: rahapalka 1.200 marka, 2 puuda rukkid, puud otre, 6 puuda kartulid ja 10 naela sealiha. Peale selle saab suwiline oma teenistusaja kohta ülikonnatäis willast riiet, 3 wahetust linast pesu, paar säärega töösaapaid, 2 paari sukke ja pastlaid tarwiduse järele; b) naistöölisel kuus: rahapalka 1.000 marka, 1 puud

rukkid, 1 puud otre, 3 puuda kartulid ja 5 naela sealiha. Peale selle saab ta oma teenistusaja kohta: ülikonnatäis willast riidet, ülikonnatäis linast riidet, 3 wahetust linast pesu, paar poolsaapaid, 2 paari sukke ja pastlaid tarwiduse järele.

3) Karjusele kuus: Rahapalka 800 mk., 2 puuda rukkid, 1 puud otre, 3 puuda kartulid ja 5 naela sealiha. Peale seda saab ta oma teenistusaja kohta: ülikonnatäis willast riidet, 3 wahetust linast pesu, paar saapaid, 2 paari sukke, pastlaid tarwiduse järele.

Märkus. Tööandja söögil olewatel põllutöölistel on tööriided tööandja poolt“.

Siin on üles tähendatud see elatismiinum, ilma milleta inimene läbi ei wõi saada.

Aruandja A. Schulbach: Ma ei ühine.

Juhataja K. Wirma: Ma panen § 16 rhs. Johanson'i redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) Suur enamus on vastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen siis § 16 hääletamisele sel kujul, nagu ta II lugemisel vastu on wõetud. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. Sellega on see paragrahw vastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 17. Lühemaks ajaks kui aastaks palgatud põllutööliste palk arwatakse töötundide järele. Töötunni tasu wäljaarwamiseks jagatakse aasta palga summa (natuura wäärtus ja raha) aasta töötundide arwu peale.

(Hääletamisel wõetakse § 17 vastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 18. Selles peatükis käsitatud palgaalamäärad maksawad kõigi põllutööliste töölepingute kohta, lepingu tegemise aja peale waatamata.

(Hääletamisel wõetakse § 18 vastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 19. Kõik enne selle seaduse wäljakuulutamist tehtud põllutööliste teenistuslepingud tunnistatakse maksusetaks osades, milles nad käesolewa seadusega kokkukõlas ei ole wõi täielikult, kui üks pool seda kahe nädala jooksul pärast seaduse wäljakuulutamist nõuab.

Rkl. J. Piiskar (is.): Selle paragrahwi redaktsioon ei ole mitte täiesti selge ja oleks soowitaw, et komisjoni aru-

andja seletaks, kuidas komisjon seda redaktsiooni on mõistnud. Siin on nimetatud kahenädaline tähtaeg selle seaduse wäljakuulutamise päewast arwates. Ei ole teada, mille kohta see tähtaeg käib. Kas I poole kohta, kus öeldud on, et kõik enne selle seaduse wäljakuulutamist tehtud lepingud maksusetaks tunnistatakse osades, milles nad käesolewa seadusega kokkukõlas ei ole, wõi käib see tingitaw lause „kui üks pool seda kahe nädala jooksul pärast seaduse wäljakuulutamist nõuab“ — ainult teise osa kohta, et lepingud täielikult maksusetaks tunnistatakse, kui üks pool seda nõuab. Kui tema teise osa kohta käib, siis wõib temast weel aru saada. Kui tema aga ka esimese osa kohta käib, et leping maksusetaks tunnistatakse kui ta mõne selle seaduse osaga kokkukõlas ei ole ainult siis, kui üks pool seda maksusetaks tunnistamist nõuab kahe nädala jooksul, siis kahtlen ma wäga, et tegelikult ei saa ükski seda õigust tarwitada. Siis jääwad maksuaks kõik sellele seadusele mittewastawad lepingud, sel lihtsal põhjusel, et kahe nädala jooksul seadus ei jõua Tallinnast kohtadele. Inimesed ei saa nii ruttu teada, missugune määrus wõi seadus on vastu wõetud ja missugused õigused neile on antud. Kui nii wiisi on mõistetud, siis teen ma ettepaneku selle paragrahwi teise osa „kui üks pool seda kahe nädala jooksul pärast seaduse wäljakuulutamist nõuab“ eraldi hääletada ja seda osa, kui otstarbetut, käesolewast paragrahwist wälja jätta.

Aruandja A. Schulbach: Siin on paljundamise juures sõnade „wõi täielikult“ ees komma wälja jäetud. Mina lugesin selle komma küll. Aga ma pean ütleva, et rhs. Piiskar seda tähele ei ole pannud. Sellega jääb ainult teise poole kohta, et leping maksusetaks tunnistatakse, kui üks pool seda kahe nädala jooksul nõuab seaduse wäljakuulutamise päewast, nii ei käi see kahenädaline tähtaeg mitte esimese poole kohta. Seal tunnistatakse igal juhtumisel need osad, mis seadusele ei wasta, maksusetaks.

Juhataja K. Wirma: Sõna on rhs. Piiskar'il. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Ma ei tarwita sõna.)

Rkl. L. Johanson (sd.): Ma leian, et see paragrahw täiesti ülearune on. Selles seaduses on käsitatud palga alamäärad, mis maksma pannakse ja § 18 vastu wõeti, et need palga alamäärad

kõigi põllutöölise töölepingute kohta maksavad lepingu tegemise aja peale waatamata ja nagu viimases paragrahwis on öeldud, seaduse väljakuulutamise ja. Nii ei ole mingisugust tarwidust § 19 järele, mis räägib lepingute maksuwetaks tunnista-
mieest.

Aruandja A. Schulbach: Komisjoni arwates on sellel paragrahwil siiski oma otstarbe. Nimelt, lepingut tehes ei teadnud tööandja mitte, missuguse palgaga ta selle seaduse järele rehkendama pidi. Wõimalik wõib olla, et ta wõttis alawäär-
tuslise töölise. Kui temale nüüd selgub, et ta sellesama palgaga wõib paremat tööl-
ist saada, siis wõib ta lepingut tühjaks tunni-
stada. Ja siin on see mõte, et lepingu tege-
mise juures inimene peab kohuseid, mis
lepingu tema peale paneb, ja sellepärast
siis arwab komisjon, et mõlemal poolel
peab õigus olema, selle lepingu tühjaks-
tunnistamist nõuda.

Juhataja K. Wirma: Rhs. Piis-
kar tegi ettepaneku selle paragrahwi lõpu-
osa välja jätta ja rhs. Johanson — terwet
seda paragrahwi välja jätta. Ma panen
kõige pealt hääletamisele rhs. Piiskar'i ette-
paneku, jätta välja selle paragrahwi lõpu-
osa: „kui üks pool seda kahe nädala jook-
sul pärast seaduse väljakuulutamist nõuab.“
(Hääletatakse.) Nähtawa enamu-
suga on see parandus tagasi
lükatud. Nüüd ma panen § 19 komis-
joni redaktsioonis hääletamisele, ja need,
kes rhs. Johanson'i ettepaneku poolt on,
hääletawad muidugi selle paragrahwi wastu.
(Hääletatakse.) Mul on raske otsustada,
sellepärast palun sekretäri hääled ära
lugeda. (Hääletatakse uuesti. Sekretäär
loeb hääli.) See paragrahw on saanud
poolt 23 häält ja wastu 23, — sellega
on see paragrahw tagasi
lükatud.

Aruandja A. Schulbach (loeb):
§ 20. Palka on tööandja kohustatud maksma
lühema aja tööliste kord kuus, aastatöö-
listele vähemalt 4 korda aastas iga kolme
kuu tagant, kusjuures vähemalt pool osa
moonawiljast iga kuu algusel ette maksta
tuleb.

(Hääletamisel wõetakse § 20
wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb):
§ 21. Töölise ilma wabandawa põhjuse-
töölise äraoleku aja eest arwatakse äraoldud
ajale wastaw osa palgast maha.

Märkus. Omawalitsuse asutuste tööst
osawõtmine tõttu, kui selleks ametlik kutse
oli, palgast maha ei arwata, kui nad was-
tawast asutusest tasu ei saa.

(Hääletamisel wõetakse § 21
wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb):
§ 22. Täistööjõuliste töörohkest normaali-
tööpäewa kohta arwatakse ilmasõjaeelse
tööwiljakuse järele.

Rkl. J. Piiskar (is.): II lugemisel
näitasin ma pikemalt, mispärast sellel para-
grahwil mingit mõtet ei ole, ehk kui tal
mõte on, siis ainult see, et terwet seda sea-
dust annulleerida. Täna juhin ma tähel-
panu selle peale, mis põllutöölise esitaja
ütles. Ta ütles, et ei ole hobuseid, et hobe-
sed ei jõua nii palju töötada, ja et selleks
on pikka tööpäewa tarwis, kui tahetakse
kuidagi wilja maha teha. Aga kui teil ei
ole enam niisuguseid hobuseid, kui enne
sõda, kui ei ole niisuguseid töötingimisi,
mis enne sõda oli, siis on siin ainukene loo-
giline järeldus, et ei saa ometi inimesi
rakendada adra ette selleks, et seda enne-
sõjaaegset tööwiljakust kätte saada. Emb-
kumb, kui on ennesõjaaegsed töötingimi-
sed, siis ei oleks wõidud tulla niisuguste
wäidetega, millega siin põllumeeste ridades
tuldi pika tööpäewa põhjendamisel; kui
neid töötingimisi aga mitte ei ole, siis ei saa
ka töölisel nõuda ennesõjaaegset tööwilja-
kust. Sellepärast on selle paragrahwi
wastuwõtmine wõimatu ja ma panen ette,
seda tagasi lükata.

Aruandja A. Schulbach: Ma pa-
lun seda paragrahwi siiski wastu wõtta.
Põhjendused kandsin ma ette II lugemisel.

Juhataja K. Wirma: Panen selle
paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.)
Mulle näib, et vähemus wastu on. (Hääled
pahemalt poolt: Ära-lugeda!) Soowitakse
hääle äralugemist. (Hääletatakse uuesti.
Sekretäär loeb hääli.) See paragrahw
on 32 häälega 22 wastu wastu
wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb):
IVosa. Arstiabi.

§ 23. Aasta põllutöölised, kes kinnitus-
seaduse alla ei kuulu, saawad haiguse kor-
ral tööandjalt 8 nädala jooksul pool palka
edasi. Arstiabi kulud kannab tööandja,
misjuures neid kulusid ei ole õigus tööpal-
gast maha arwata. Töölise perekonna-
liikmetel on arstiabi ja rohud arsti ettekirju-
tusel priid.

Märkus 1. Lühema aja peale kaubeldud kui aastatöölisele on arstiabi, kui ka kõik arsti poolt väljakirjutatud rohud töandja poolt. Haiguse puhul, mis üle 3 päeva kestab, arwatakse haigusepäewade eest pool palka kunni palgalepingu tähtaja lõpuni, aga mitte rohkem kui 8 nädalat.

Märkus 2. Oma süü läbi saadud haigused ei õigusta arstiabi ega palgasaamist haiguse aja eest.

Rkl. P. Keerdo (is.): Ma kordan omal II lugemisel tehtud ettepanekut § 23-das jätta välja I reas sõna „aasta“, II-ses reas sõnad „8 nädala jooksul“ ja samuti jätta välja mõlemad märkused.

Rkl. A. Jürman (põl.-k.): Ma teen ettepaneku § 23 täiesti välja jätta. Kui teie mäletate, oli see paragrahw põllutöölise tööaja ja palgaolude korralduse seaduse II lugemise arutamise juures ka meil ees. Sel korral anti ta komisjoni, sealt tuli tema uuesti jälle tagasi ja siis sai ta tagasi lükatud. Sel korral otsustas enamus, et arstiabi korraldamist ei suudeta kunagi ühe paragrahwiga ära otsustada. See on väga laialine küsimus, mis õige palju määrusi ja paragrahwe nõuab, ja nüüd, kui meie seda laialist küsimust tahame selle ühe paragrahwiga ära otsustada, tooks see segadusi ja raskusi. Praegu on kawatus arstiabi korraldust eraldi seadusega läbi wiia ja selleks on ka seaduseelnõu juba teoksil. Sellepärast tuleks see paragrahw tema praeguses kujus täiesti välja jätta.

Rkl. A. Kerem (rhw.): Ma pean ka selle paragrahwi väljajätmise poolt rääkima ja nimelt sel põhjusel, kui me meelega tuleme, kuidas ametnikkudele arstiabi korraldamine meie riigi organismile õige raskeks on läinud. Analoogiliselt umbes sama korraldust mõeldakse selle paragrahwiga maksta panna põllutöölise juures. See arstiabi korraldamine võib wast wõimalikuks saada ainult suurpõllumeestel, kuna meie väikepõllumeestel ta õige raskeks saab, ja mina arwan, et paljud neist seda paragrahwi täita ei suuda. Peale selle on siin sees veel niisugune lause, et tööliste perekonnaliikmetel on arstiabi ja rohud arsti ettekirjutusel priid. Töölise perekond võib väga laialine olla, ja ma ei tea, kas nad peawad töölise juures asuma, nad wõiwad ka linnas elada, kuna mees on maale tööle läinud; nüüd oleks ka perekonnaliikmetel linnas arstiabi prii. Mina ütlen, et mida waesem peremees on, seda wiletsam on harilikult tema tööline ja sellest näeme.

et see paragrahw kohustab tihemini just waeseid peremehi, aga mitte rikkaid, kes wast seda kohustust kanda jõuaks.

Rkl. M. Martna (sd.): Rhs. Kerem tähendas praegu, et riigil on raske ametnikkudele haiguse kordadel abi anda, edasi tähendas tema, et kõigewaesemad põllumehed kõigewiletsamaid ja haigemaid töölisi palkama peawad ja et sellega meie waesematele maapidajatele rohkem kohustusi peale pandaks, kui nemad oma tööliste eest haiguste kordadel kohustatud oleksid hoolt kandma. Herra Kerem ei lausu aga sõnagi sellest, mis siis neist kehwadest töölised peab saama, kes nii kehwa majapidamisega peremehe juures töö on. Sest arwatawasti ei taha temagi salata, et seesugused töölised ikkagi weel kehwmad on! Herra Kerem näitab nii väga selgelt oma palet, — ma ei ole senni seda nimetust tarwitanud — poolparunitele. I lugemisel olin mina sellel kujul selle paragrahwi wastu, aga siis näitasid minu rühmaseltsilised, et poolparunid siis kunagi ei mõtle oma tööliste kinnitamise peale, kui seda paragrahwi wastu ei wõeta. See parandus on just sellepärast seadusesse wõetud, et poolparunid kuidagi wiisi „meelitada“ wõi neile hoogu anda kinnitusseaduse õige rutuliseks teostamiseks. Et täna aga siin juba otsuseks tehti waheaega määrata Riigikogule, siis on arusaadaw, et mingisugusest seaduse kiirendamisest juttugi ei wõi olla; niisugusel korral on tarwilik, et see paragrahw wastu wõetaks.

Juhataja K. Wirma: Ma pean Riigikogu liigete tähelepanu selle peale juhtima, et rhs. Johanson'i poolt on kirjalikult ettepanek tulnud wõtta järgmine redaktsioon märkus 2 asemele: „Kui haigus on saadud kaelakohtuliselt karistatawatest wägiwallategudest ja kakelustest osawõtmisel, siis ei ole töölisel õigust töandjalt haiguspäewade eest tasu ja tema kulul arstimist saada.“

Aruandja A. Schulbach: Ma pean kõige pealt ütleva, et töökaitse komisjon kaugeltki mitte neil põhjustel, mis rhs. Martna siin ette kandis, seda paragrahwi wastu ei wõtnud. Kui ainult see põhjenduseks oleks olnud, siis ei jääks Riigikogule küll muud soowitada, kui seda paragrahwi tagasi lükata. Arstiabi andmine on nii mitmel puhul põhjendatud, et mina tarwilikuks ei pea neid põhjendusi uuesti kordama hakata.

Juhataja K. Wirma: Kõige pealt tuleb hääletamisele rhs. Keerdo ettepanek

I-s reas wälja jätta sõna „aasta“ ja II-s reas sõnad „8 nädala jooksul pool“ selle järele tuleks hääletamisele rhs. Keerdo ettepanek wälja jätta mõlemad märkused, selle järele tuleks hääletamisele rhs. Johanson'i ettepanek märkus 2. asemele wõtta: „Kui haigus on saadud kaelakohtuliselt karistatavatest wägiwallategudest ja kakelustest osawõtmisel, siis ei ole töölisel õigust tööandjalt haiguspäewade eest tasu ja tema kulul arstimist saada.“ Rhs. Jürmani ettepanek § 23 üsna wälja jätta, ei ole mitte iseseisew ja sellepärast oleneb ta hääletamise tagajärgedest ära. Palun neid, kes on rhs. Keerdo ettepaneku poolt: wälja jätta I reas sõna „aasta“ ja II reas sõnad „8 nädala jooksul pool“, kätt üles tõsta. Kes wastu? Enamus on selle ettepaneku wastu. Sellega on ta tagasi lükatud. Palun neid, kes on rhs. Keerdo ettepaneku poolt, mõlemad märkused wälja jätta, kätt üles tõsta. Kes wastu? Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele rhs. Johanson'i ettepaneku märkus 2-se asemele wõtta uut redaktsiooni. (Hääletatakse.) Enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen § 23 hääletamisele sel kujul, nagu ta II lugemisel wastu wõetud. (Hääletatakse.) See paragrahw on poolt saanud 24, wastu 27 häält — sellega on see paragrahw wälja jäetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 24. Õnnetujuhtumiste korral on käesolewa määruse alla kuuluwate isikute kohta maksew töökaitse seaduse (Устав о пром. ррне) 7 peat. sead. kogu XI köide II jagu 1913 a. wäljaanne.

Rkl. A. Kerem (rhw.): Selles paragrahwis räägitakse seda, mis kõigiti hea on. Seda wõiks nimelt wõiga wõrrelda. Wõi on wäga hea aine, kuid tema ei kõlba siiski mitte igale poole. Näituseks ei kõlba wõia hujumäärimiseks sawi asemel. Mina arwan, et siin on sellekohaselt üles leitud üks tööstusseadus, mis ümber grupeeritud on põllutööliste ja karjapidajate seaduseks, mis iga tahes, mina ei ole herra Palwadre ja ei tunne ka mitte neid juriidilisi konksusid, mitte ei kõlba selleks seaduseks. Põllutöö on üks asi ja seadus on teine asi. Mina isiklikult leian, et tööstusseadust põllutöösse loopida on wäga kahtlane.

Aruandja A. Schulbach: Herra Kerem ei teinud mingisugust ettepanekut, millepärast mina mingisugust seisukohta ei

tea wõtta. Panen ette seda paragrahwi wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Ma panen selle paragrahwi hääletamisele ja palun neid, kes selle paragrahwi wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. (Loetakse häält.) Kes wastu? See paragrahw on 33 häälelega 20 wastu wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): V osa. Seaduse täitmine, järewalwe ja maksmahakkamine.

§ 25. Selles seaduses tähendatud palganormid on alammäärad, millest vähemmaksmine keelatud on. Palgalepingu tegemisel wõiwad tööandja ja tööline igasuguse kõrgema palga peale kokku leppida, kui selles seaduses tähendatud.

(Hääletamisel wõetakse § 25 wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 26. See seadus on maksew kõigi maakondade kohta, wälja arwatud Saaremaa maakond, kus põllutööliste palganormid ja tingimised töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt sundusliku määrusega juba maksuma on pandud.

Rkl. P. Keerdo (is.): II lugemisel ettetoodud motiividel panen järgmist ette. Teen ettepaneku pärast § 25 wõtta järgmine paragrahw:

„Kui põllutööline walmis on seaduses tähendatud töö- ja palgatingimistel oma kohal edasi teenima ja tööandja majapidamine endiselt wajab wastawat tööjõudu, ei ole tööandjal õigust töölist lahti lasta ega talle üles öelda ilma mõjuwate põhjusteta.“

Juhataja K. Wirma: Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Ma panen § 26 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, — sellega on § 26 wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 27. Selle seaduse täitmise järewalwe on töö- ja hoolekandeministeeriumi peal.

(Hääletamisel wõetakse § 27 wastu.)

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 28. See seadus hakkab maksuma tema wäljakuulutamisega „Riigi Teatajas.“

Juhataja K. Wirma: Ma panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on § 28 wastu wõetud. Põllutööliste

seadus on sellega paragrahwide wiisi wastu wõetud. Ma panen selle seaduse 3 lugemisel lõpulikule hääletamisele. Hääletamise motiivide kohta on sõna rhs. Piiskar'il.

Rkl. J. Piiskar (is.): Silmas pidades, et parem tiiv ja keskruhmitused sotsialistlike paranduste wastu, nii hästi palganormide, kui ka tööpäewa pikkuse kohta, on hääletanud, ei saa meie rühm selle seadusega ühineda. Selle seaduse järele ei wasta tööpäewa pikkus palganormidele. See seadus annab tööliste täiesti tööandja omawoli alla. Isegi komisjoni ettepanek, näituseks arstiabi kohta, sai maha kustutatud. Juba selle seaduse wastuwõtmisel nähtawale tulnud meeleolust järgneb ka see, kuidas seda seadust teostama hakatakse ja kuidas tema teostamise järewalwet korraldatakse. Selles seaduses ei ole palgaolusid korraldatud, selles seaduses ei pakuta mingit kaitset töölistele, waid palju rohkem on see tööliste orjastamise seadus, millepärast hääletab meie rühm selle seaduse wastu.

Rkl. K. Ast (sd.): Ma pean tähendama, et meie keskerakonnad, wabandage — meie parem tiiv, on põllutööliste seadust õige hästi kärpinud ja sotsialistide poolt tehtud ettepanekuid püüdnud tagasi lükata, kuid kõige selle peale vaatamata leian mina siiski paremaks seda seadust wastu wõtta. Selle seaduse wastuwõtmine on siiski parem, kui selle puudumine, millepärast hääletab meie rühm selle seaduse wastuwõtmise poolt.

Juhataja K. Wirma: Ma panen selle seaduse lõpulikule hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud hääled. Nähtawana murega on see seadus wastu wõetud.

Rkl. A. Schulbach (töer.): Silmas pidades, et pärast tänast koosolekut on otsustatud Riigikogu istungite waheaega pidada, teen ettepaneku seda seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja K. Wirma: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud hääled on wastu. Sellega on see seadus wastu wõetud lõpulikult kodukorra § 57 põhjal.

Rkl. A. Schulbach (töer.): Ma teen ettepaneku tunnistada, et see seadus kannab niisugust iseloomu, et ta wõib rahwahääletamisele tulla.

Juhataja K. Wirma: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on wastu wõetud. —

Sõna on erakorraliseks teadaandeks Riigikogu esimehel herra Strandman'il.

10. Riigikogu Juhatuse erakorraline teadaanne rkl. M. Haus'i asjus. Riigikogu esimees O. Strandman (töer.): Rkl. Kurgema andis Riigikogu kantseleisse 9.

mail sissetulnud kirjaga teada, et ta rkl. wolitused maha paneb ja asemele astub Mihkel Haus Tallinna ametiühisuste kesknõukogu nimekirja järele. Riigikogu Juhatuse otsustas selle kirja peale 10. mail s. a. järgmisele kandidaadile kutse saata, aga et herra Kurgema tagasiastumise kirja kaasas tööliste Kommunistlike rühma kiri oli, kus öeldud, et järgmine kandidaat herra Mihkel Haus keskwangimajas Patarei kasarmus wangis on, siis otsustas juhatus sellest Wabariigi Walitsusele ja ka koosseisu komisjonile teatada. Koosseisu komisjon on asja läbi waadanud ja on oma protokollid juhatusesele saatnud, mis täna meil arutusel oli. Ta on eile sisse tulnud ja käib nii: „Riigikogu Juhatuse poolt komisjonile seisukoha wõtmiseks antud Riigikogu Kommunistlike Tööliiterühma liikme Kurgema tagasiastumise ja järgnewa kandidaadi Mihkel Haus'i wangimajas wiibimise kohta otsustab komisjon Riigikogu Juhatusele teatada, et komisjoni arwamist mööda Riigikogu Juhatusel Mihkel Haus'ile tema Riigikogu liikmeks astumisest teatada tuleb, ühes sellega aga ka Wabariigi Walitsuse poole pöörata, et wiimane Mihkel Haus'ile wõimaldaks Riigikogu liikme kohusetäitmisele asuda.“

Seda on ka Riigikogu Juhatuse enne koosseisu komisjoni otsust teinud ja selle peale on Riigikogu Juhatusele praegu herra siseministrilt järgmise sisuga kiri tulnud:

„Riigikogu esimehele. Wastuseks Teie kirjale 11. maist s. a. nr. 1058 all teatan, et Mihkel Jüri p. Haus arreteeriti 2. mail s. a. kaitsepolitsei Tallinna jaoskonna ülema orderi põhjal ja on praegu keskwangimajas eelwahi all süüdistatuna u. n. s. § 102 järele.

Arwesse wõttes, et Mihkel Haus sai wahi alla wõetud enne tema Riigikogu liikmeks saamist, peab siseministeerium analoogiliselt wabariigi põhiseaduse § 49 teda Riigikogu liikmena wangistatuks lugema, arwates 12. maist s. a., mil Teie wahekiri Wabariigi Walitsuse kantseleisse tuli.

Sellest Teile nüüd, herra esimees, teatades, palun asi Riigikogule otsustamiseks ette panna; ühtlasi pean oma kohuseks Teile teatawaks teha, et Haus'i süüdistus-

materjaal saab lähemal päewil kohtupalati prokuröörile edasi antud ja tema wiimase järele kinnipeetuks arwatud. Siseminister K. Einbund.“

Kuna nüüd praegu Riigikogu on otsustanud laiali minna ja selle küsimuse edasilükkamine mitte soowitaw ei ole, teen ettepaneku selle erakorralise teadaande puhul meie kodukorra § 70-da põhjal läbirääkimisi awada.

Juhataja K. Wirma: Selle ettepaneku kohta sõnasoowijaid ei ole. (Hüüded: Waheaeg määrata!) Panen selle ettepaneku hääletamisele. Kes on läbirääkimiste awamise poolt? Kes vastu? Ettepanek on vastu wõetud. On ettepanek tehtud waheaega määrata. Ma saan aru, et soowitakse harilikku waheaega — 15 min. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) On otsustatud 15 min. waheaega määrata.

Waheaja algus kell 7.45 min.

Koosolek algab peale waheaja kell 8.10 min.

Koosolekut juhatab abiesimees K. Wirma.

Sekretääri kohal abisekretäär J. Bergman.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb päewakorras edasi.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Käesolewal juhtumisel tuleb Riigikogul esimest korda otsustada Riigikogu liigete puutumata küsimust. Selle küsimuse otsustamisel tuleb ettewaatlik olla, et mitte ei saaks kergelt pretsedent loodud. Meie põhiseaduses on Riigikogu liigete immunitet õige iseäraliselt ära otsustatud. Meie parlamendi liikmetel on sarnane immunitet, missugust teistes maades ei ole. Meil peaaegu parlamendi liigete immuniteti olemas ei olegi. On võimalik Riigikogu liigete korterid läbi otsida ilma Riigikogu loata. Ilma Riigikogu loata ei wõi ainult Riigikogu liiget arreterida, selleks on Riigikogu luba tarwis, wälja arwatud sel korral, kui Riigikogu liige kuriteo pealt tabatakse. Peale selle on meie põhiseaduse § 40 iseäraliselt ja omamoodi ära otsustanud need tagajärjed, mis sel korral oleks, kui Riigikogu liige on wangistatud. Selle paragrahwi järele arwatakse Riigikogu liige sarnasel korral parlamendist wäljaastunuks ja tema asemele kutsutakse järgmine kandidaat. Tähendab, igakord, kui Riigikogu otsustab oma liiget wangistada lubada, heidab ta sellega teda oma hulgast wälja ennem weel,

kui kohus seda asja otsustab, kui weel teadagi ei ole, kas Riigikogu liiget mõistetakse süüdlaseks wõi õigeks. Weel enne seda teeb Riigikogu otsuse oma liikme kohta. On võimalik, et Riigikogu, kui tema oma liiget kergelt wangistada laseb, sellega liikme oma hulgast wälja heidab, keda kohus õigeks mõistab. Nii on osalt Riigikogu otsus enneaegne kohtumõistmine oma kaaslastele. Kõigil neil põhjustel, peab meil Riigikogu väga ettewaatlik olema lubade andmise juures üksikuid Riigikogu liikmeid wangistada.

Käesolewal korral on siseministri poolt teadaanne tulnud, et Riigikogu liige Haus on wangistatud. Teda süüdistatakse uue nuhtlusseaduse § 102 põhjal. Meie teame väga hästi, et see paragrahw on raske paragrahw, et tema põhjal wõib suurt karistust oodata. Ühtlasi aga meie teame, et see on niisugune paragrahw, mille järele wõib väga kergesti inimesi õigeks mõista. Selle paragrahwi järele wõis sel ajal, kui Sotsiaaldemokraatlik Partei keelatud oli, inimest ainult selle põhjal wastutusele wõtta, et ta selle partei liige oli. Igatahes see paragrahw iseenesest ei ütle weel midagi sellest, kui suur wangistatu süü on. Kui nüüd Riigikogul süüdistusmaterjaali käsitada ei ole, ja arwesse wõttes missugused tagajärjed sel korral oleks, kui meie luba annaksime Riigikogu liiget wangistada (sel korral langeb rkl. Haus otsekohe Riigikogust wälja), siis ei ole mingisugust võimalust Riigikogul siseministri ettekande põhjal otsust teha, mis lubab rkl. Haus'i edasi kinni pidada. Oleks olnud weel teine tee, nimelt seda küsimust anda kaalumiseks ja materjaali nõutamiseks koosseisu komisjoni. Kuid koosseisu komisjoni koosolekut enam olla ei saa, sest Riigikogu läheb puhkusele ja ühes sellega ei ole võimalik ka komisjoni koosolekut pidada. Käesolewal korral on ainuke võimalus siseministri ettepanekut tagasi lükata, see tähendab, mitte lubada rkl. Haus'i wangistada, ja mina toetan ettepanekut, mis on tehtud koosseisu komisjoni poolt II osas, nimelt, et Riigikogu otsustaks, et Wabariigi Walitsus peaks wõimadama rkl. Haus'ile oma kohusetäitmisele asuda ja et teda wabastataks wangistusest. Kui pärastpoole Riigikogu kokku tuleb ja kui prokuratuur leiab, et on olemas väga mõjuwad põhjused, mis nõuaksid rkl. Haus'i wangistamist, siis walitsus peaks esinema terve süüdistusmaterjaaliga, mis wõiks Haus'i süü Riigikogule selgeks teha ja Riigikogu wõiks seda küsimust uuesti otsus-

tada, läbikaalumiseks seda enne koosseisu komisjoni andes. Praegusel momendil aga teist otsust olla ei wõi, sest kui meie praegu nende andmete põhjal, mis meil olemas on, s. o. siseministri teadaande põhjal — otsustaksime Haus'i lubada wangis edasi pidada, sellega otsustaksime teda Riigikogust välja heita. Selleks sammuks ei ole meil põhjust ega mingisuguseid andmeid ja sellepärast niisugust otsust olla ei wõi.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Ma tähendan, et motiivid, mis praegu on esitatud rhs. Palwadre poolt, lähewad ühte nendega, mida tööerakond omaks on wõtnud; sellepärast ei hakka mina neid siin uuesti kordama. Nendest seisukohtadest välja minnes, tahab meie rühm hääletada selle poolt, et rkl. Haus praegusel korral, kus ta kaitsepolitsei korraldusel arreteeritud ja praegu wangistatuks kaitsepolitsei järele kuulub, wabastatakse. Kui asi kohtuwõimude kätte on antud ja walitsus selle tarwiliku leiab olewat, siis wõib tema esineda ettepanekuga rkl. Hausi väljaandmise asjus. Praegusel juhtumisel wõime ainult tema wabastamise poolt hääletada.

Rkl. K. Ast (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu partei lugupeetud selttimees Palwadre on puudutanud lähemalt neid iseäraldusi, mis sisaldawad põhiseaduse paragrahwisid rahwasaadikute isiku puutumatus küsimuses, ja on ühtlasi tähelepanu juhtinud ka selle paragrahwi peale, mille põhjal Haus'i praegu kinni peetakse, sellepärast ei taha ma seda oma poolt mitte enam alla kriipsutama hakata, waid peatan ainult selle iseäraliku asjaajamise wiisi juures, mis selle looga ilmsiks tuli. Herra siseministril näib wõimalus olewat Riigikogule ette panna Riigikogu liiget wangi hoida. (Siseminister K. Einbund: Ma ei ole ettepanekut teinud. Olen ainult teadaande saatnud Riigikogu esimehele.) Ma kahjuks ei ole seda lugenud, ma olen siis eksinud. Aga ma tahaks küsida, missuguse õigusega on korrapidajad wõimud siit saadik Riigikogu liiget wangis hoidnud? See on minule arusaamatu. Meie põhiseaduses ei ole mitte erakorraliselt ette nähtud seda juhtumist, mille järele talitada tuleb, kui Riigikogu liige enne selleks saamist wangistatud on. Kui meie põhiseaduses selle kohta otsekohe paragrahwi leida ei ole, siis peame teistest paragrahwidest, mis Riigikogu liikme isikupuutumatus kohta käiwad, üleüldist mõtet otsima. Põhiseaduses seisab § 49, mis ütleb, et Riigikogu liiget wõib wangistada ainult siis, kui teda otsekohe kuriteo

pealt tabatakse, näituseks murdwarguse pealt, poliitilise kuriteo pealt, näituseks mõne isiku peale pommiheitmise juures, proklamatsioonide trükkimise juures jne. Kui aga nüüd korteris läbiotsimine toime pannakse ja leitakse seal mõnesugune kirjawahetus, mis wõiks anda põhjust tema vastu kohtuliku süüdistuse tõstmiseks, siis ei ole see weel mitte otsekohe kuriteo pealt tabamine.

Ma ei tea mitte, kas Riigikogu liige Haus on kuriteo pealt tabatud. Peab arwama, et seda mitte sündinud ei ole, sest wastasel korral oleks ometi jõutud teda 2. maist arwates kunni tänaseni 13. maini kohtuwõimude kätte anda. Aga herra siseministri wahekirjast meie kuuleme, et ta alles praegu weel kaitsepolitsei poolt wangistatud on. Teiseks ei saanud Riigikogu liiget Haus'i mitte sellepärast kuriteo pealt tabada, et tema tol ajal, kui teda kinni wõeti, weel Riigikogu liige ei olnud. Teda, kui Riigikogu liiget, ei ole keegi kuriteo pealt tabanud, waid ta oli enne wangistatud. Praegu ei ole mitte kaitsepolitseil õigus Haus'i kinni pidada, waid ta peaks waba olema.

Ma tahaks just kuulda, kuidas herra siseminister õigustab rkl. Haus'i kinnipidamist pärast seda, kui teatawaks oli saanud, et tema Riigikogu liige oli. Juhatuse poolt on Wabariigi Walitsusele sellekohane teadaanne saadetud. Teiseks ei saa kuidagi mööda minna sellest iseäralikust olukorrast, et kaitsepolitsei rkl. Haus'i ikka weel kinni peab, kuna, kui Riigikogu liiget ei peaks Haus'i sugugi kinni pidama. Kui herra siseminister wiimane kord arupärimise puhul siin sõna wõttis, seletas ta, et olewat väga rikkalik materjaal sisse antud kõigi nende kommunistide kohtulikule wastutusele wõtmiseks, keda wiimasel ajal arreteeritud. Järjekult käis see ka praeguse rkl. Haus'i kohta, kes kinni on wõetud. Kinniwõtmise ajast on kaunis rohkesti aega mööda läinud, kuid kõige materjaali rohkuse peale waatamata ei ole teda senni kohtuwõimude kätte jõutud anda. Ma tahaks küsida; kui rikas see materjaal on, mille rohkusega herra siseminister siit wiimane kord, wabandage seda sõna, hooples? Lõpuks ühinen ma selle ettepanekuga, mis on tehtud rkl. Haus'i mitteräljaandmise kohta.

Siseminister K. Einbund: Aus-tatud rahwaesitajad! Oma teadaandes tähendasin ma juba, et praegune rkl. Haus arreteeritud sai siis, kui ta weel mitte Riigikogu liige ei olnud. Ta oli arreteeritud nimelt 2. mail. Et ta Riigikogu liikmeks

oli walitud, see sai meile teatawaks alles eile, peale selle, kui Riigikogu Juhatus poolt Wabariigi Walitsusele ette pandi korraldust teha, et Mihkel Haus'ile wõimalust anda Riigikogu liikme kohusetäitmisele asuda. Et põhiseaduses ette ei ole nähtud, kuidas siis talitada, kui isik enne seda arreteeritud sai, kui ta weel mitte Riigikogu liige ei olnud, siis ei wõinud walitsus ilma Riigikogu otsuseta kohe wabastada. Selle juhtumise seletamiseks peab ometi põhiseaduses mingisugust materjaali leidma, et seda asja lahendada. Arwesse wõttes, et Mihkel Haus sai wahi alla wõetud enne tema Riigikogu liikmeks saamist, peab siseministerium analoogiliselt wabariigi põhiseaduse § 49., teda Riigikogu liikmena wangistatuks lugema. Selle paragrahwi järele on ka juba nii talitatud, nagu see seal ette on nähtud. Selles paragrahwis on aga kord nii ette nähtud, et sellest tuleb Riigikogule teatada ja siis wõtab Riigikogu oma seisukoha. Seda ettekannet tehes ei ole mitte mingisugust ettepanekut tehtud, nagu seda siin Riigikogu liikmed, herrad Palwadre ja Ast leidsid. Mis aga puutub eriti Haus'i süüdistusmaterjaalisse, siis on see just tema rohkuse pärast wiibinud prokuröörile edasiandmises. On iseenesest selge, et ei saa mitte materjaali enne edasi anda, kui ta läbi töötatud ja läbi sorteeritud ei ole. On selge, et üks juurdlew politseiline wõim ei saa prokuröörile enne asja edasi anda, kunni kogu materjaali juure ei ole ettepanek kaasa lisatud, ja seda rohkem, et terve see asi on põimitud paljude teistega, kes peale selle ka on weel kinni wõetud. See ei ole mitte ainult ühe asi, ei käi mitte ainult ühe kohta ja sellepärast ei saa ka mitte sellega eriti nii rutata. Sellepärast ei ole saadud mitte 4—5 päewaga süüdistusmaterjaali edasi anda, waid selle edasiandmine on wiibinud

selle tähtaja lõpuni, mis meil seaduslikult on. Minu arwamise järele on wäga arusaadaw, et kui tahetakse täiesti korralikult kõike süüdistusmaterjaali edasi anda, siis tõesti administratiiv wõimul, eriti politseiwõimul, ei ole wõimalik seda mõne päewaga teha.

11. Riigikogu otsus Juhataja K. rkl. Haus'i wabastamise kohta. Wirma: Sõnasõnawijaid enam ei ole.

Tehti ettepanek otsust, mis koosseisu komisjon tegi, Riigikogu poolt wastu wõtta. Ettepanek kõlab järgmiselt: „Riigikogu otsustab, et Wabariigi Walitsus peab wõimaldama Riigikogu liikme Mihkel Haus'ile Riigikogu liikme kohusetäitmisele asuda, teda wangistusest wabastades.“

Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on mõned üksikud hääled, — sellega on see ettepanek wastu wõetud. — Sõna on korra kohta rahwasaadik Tupits'al.

12. Koosoleku lõpetamine. Rkl. A. Tupits (põl-k.): Kuna täna need päewakorrapunktid, mis kiireks

tunnistati, wastu said wõetud, nagu põllutöölise palgaseadus, teisi päewakorras seiswaid seaduseelnõusid meie täna enam aga nii kui nii wastu wõtta ei jõua, teen ettepaneku tänast koosolekut lõpetada. Ühtlasi on mul teatada, et kiirkirjutajate juhataja minule teatas, et paljud kiirkirjutajad pühadeks maale sõita soowiwad ja et ta sellepärast koosoleku lõpetamist paluks.

Juhataja K. Wirma: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Et enamus poolt on, siis tunnistan koosoleku lõpetatuks.

Koosolek lõpeb kell 8.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abisekretäär J. Bergman.

